Zofia Abramowicz
Uniwersytet w Białymstoku
ORCID: 0000-0003-2804-151X

ADAPTACJA SPÓŁGŁOSEK W IMIONACH CHRZEŚCIJAŃSKICH PODLASIAN W XVI–XVII WIEKU

Kształtujące się pod wpływem czynników historyczno-politycznych zróżnicowanie etniczne i wyznaniowe wyznaczało kierunek rozwoju języka i kultury na obszarze historycznego Podlasia, co znalazło odbicie w nazewnictwie osobowym regionu. Ścierające się od zarania dziejów wpływy polsko-ruskie, sprawiły, że koegzystowały na tym obszarze dwie główne autochtoniczne grupy etniczne: polska – związana z katolicyzmem i ruska – z prawosławiem. Przyswajanie imiennictwa chrześcijańskiego odbywało się za pomocą języków liturgicznych obu konfesji. Ludność litewska, polska i częściowo białoruska związana z wyznaniem katolickim w liturgii posługiwała się łaciną, natomiast ludność białoruska, rosyjska i ukraińska wyznania prawosławnego – językiem cerkiewnosłowiańskim. Przejęte za pomocą języka liturgicznego imiona chrzestne zarówno katolików jak i prawosławnych funkcjonowały w językach urzędowych, którymi w badanym przedziale czasowym na Podlasiu, podobnie jak na obszarze całego Wielkiego Księstwa Litewskiego, były: łacina, język polski i starobiałoruski, tzw „mowa prosta”[1]. Na to nakładały się języki i gwary, jakimi posługiwały się

[1] G.B. Bercoff podkreśla, że „na Litwie i w innych regionach Rzeczypospolitej wielojęzyczność była zjawiskiem powszechnym i w różny sposób przejawiała się na wielu poziomach kultury. Na obszarze WXL funkcjonowały różne języki literackie: łacina, polski, cerkiewnosłowiański i „prosta mowa”. Wszystkie języki miały może nierówny, ale ogólnie przyjęty status. Łacina i język polski, funkcjonowały jako języki literackie, mające uniwersalne wykorzystanie i jednakową wartość, cerkiewnosłowiański posiadał także status języka literackiego, chociaż wyróżniał się pewną

poszczególne grupy etniczne na co dzień. Imiona chrześcijańskie trafiały do polszczyzny i języków wschodniosłowiańskich w różnych okresach, zaczerpnięte z różnych źródeł i różnych języków, przenikały za pośrednictwem nie tylko łaciny i greki, lecz także scs., i innych języków europejskich, np. czeskiego, niemieckiego itp. co powodowało dużą wariantywność już na etapie przyswajania. W tym miejscu zajmiemy się wyłącznie analizą adaptacji wybranych spółgłosek greckich (β, ϕ, θ) i łacińskich (b, ph, f, th) szczególnie kierując uwagę na sposób ich przyswajania w językach liturgicznych, urzędowych i potocznych także w zależności od okresu zapożyczenia i języków pośredniczących.

1. Przejmowanie obcego *b*

W chrześcijańskich imionach greckiego pochodzenia i zgrecyzowanych, przejętych za pośrednictwem łaciny grecka ß jest realizowana jako fonem [b] zgodnie z wymową tej głoski w grece z okresu przejmowania imion greckich do łaciny klasycznej[2], np.: *Bartłomiej*, *Gabriel*, *Hiob*, *Jakub*. Natomiast do języka scs. imiona zapożyczano bezpośrednio z greki okresu bizantyjskiego z transpozycją ß jako [v] zgodnie z ówczesną wymową. Języki słowiańskie kształtujące się na bazie liturgicznego języka cerkiewnosłowiańskiego przyswoiły już te same imiona w innym brzmieniu: *Warfołomiej*, *Gawriił*, *Iow*, *Jakow* itp. Na Podlasiu stykały się obie kultury: katolicki zachód i prawosławny bizantyjski wschód, co odzwierciedla imiennictwo tego regionu.

gr. ß, łac. b > b (p)

Abakuk//Habakuk, hebr. chabaqquq ‘objęcie (Boga)’, łac. Habacuc, gr. ‘Αββακούμ, cerk. Аввакум (Sup. 101) > **Bakun**: *Bakun* 1545, IMŁI 98; *Bakun garncarz* 1551, IMŁII 245; *Bakun Poluchtycz* 1560, IN 68, por. niżej.

---

wyjątkowością funkcji i sakralnością. Bez względu na to jedno jest pewne: w WXL można było mówić i pisać w różnych językach i było to normalne zjawisko”; zob. *О программе изучения языков в иезуитской коллегии в Вильнюсе и о языковой ситуации в Великом княжестве Литовском*, [w:] *Języki w Wielkim Księstwie Litewskim i we współczesnych państwach środkowej i wschodniej Europy: analogie i dziedzictwo*, Budapeszt 1998. s. 8.

[2] Z. Hauptová, *Několik poznámek k přeímání řeckých osobních jmen do staroslověnštiny*, „Onomastické Práce” 1968, nr 2, s. 55.

Abraham//Abram, hebr. ‘abᵉrāhām, ‘abᵉrām gr. ‘Αβρααμ, ‘‘Αβραμ, łac. Abraham, Abram (MalI 175), cerk. Авраам, Авраамий (Sup. 371) > **Abraham**: *Abraham Lubowidzki komornik drohicki*, *Abraham Wiszowaty* 1569–1591, JIII 250; *Abracsam Waiswaser Stary* 1571, IT 16; *Abraham Zaleski* 1623, MK 169 k. 4–5; *szl. Abraham Sieninski* 1676, RPD 354; **Abrahamo**: *Abrahamo Zbonski de Zbąszyn* 1640, KD 393; **Abrain**: *Abrain Naumow* 1578, IG 68; **Abram**: *Abram Włostowicz* 1528, JI 217; *Abram Chaczowicz* 1558, IB 39; *Abram Wawriłowicz* 1560–1563, RBS 447; *Abram Rusinowicz* 1566, IA 11; *Abram Nadmów* 1578, IG 59; *Slachetny Abram syn Stanisławow*, *ks. Abram Płoński*, *śl. Abram Rikacz Jabłoński*, *śl. Abram Wysowaty* 1580, JI 42, 110, 90, 123; *Abram Osmolski* 1640–1641, KB 20; *Abram z żoną* 1654, RM 285; **Jabram**: *Jabram Boszkowicz* 1565, IA 8; *śl. Jabram z Jątewia* 1580, JI 120, por. niżej.

Ambroży, gr. ‘Αμβρόσιος ‘boski’, łac. Ambrosius, scs. Ambrosii (MalI 181), cerk. Амвросий (Sup. 102) > **Ambroży**: *Ambroży Koszewski* 1558, IB 35; *Ambroży Kazanowicz* 1565, IA 9; *Szczęsny*, *Ambroży Horkowicze* 1560, PMŁ 162; *Ambrozzy Cieśla*, *Ambrozzy Dubiński*, *Ambrozzy Pustobiaka* 1571, IT 12; *Ambroży Hryncew* 1578, IG 318;…*z bratem Ambrożem*, *śl. Ambroży Toczyłowski* 1580, JI 11, 115; *Ambroży Mężeński* 1600, AK 155; *Ambroży Saczko* 1615, UP 98; *Ambrozy Stasiewicz*, *Ambrozy Wasilewicz* 1639, OP 112, 11. **Ambrożey**: *Ambrożey Mikołaiewicz* 1528, JI 193; **Jambroży**: *Jambroży Bujno* 1569, AU 294;

Baltazar, aram. belszccar z akad. bel-šar-uccur ‘niech Bel strzeże króla’ (Tron.-Wal. 61; MalI 192), gr. Βαλτάσαρ, łac. Balthassar, scs. Vałtasarъ (MalI 192), cerk. Валтасар (Sup. 388) > **Balthazari**: *Balthazari Łopuski* 1640, KD 14; *Maciej olim Baltazary Prętnicki* 1640–1641, KB 5; **Baltazar**: *Baltazar Pietkowski*, *Baltazar Wyszkowski* 1535, 1613–1614, UP 55, 37; *śl. Baltazar Zalieski* 1580, JI 92; **Baltazer**:: *śl. Baltazer z Jelitków*, *śl. Baltazer Jabłoński*, *śl. Baltazer ol. Pawła Drąg*, *śl. Baltazer*, *śl. Baltazer Falkowski* 1580, JI 43, 98,106, 115; **Baltezar**: *szl. Baltezar Kostro* 1569, AU 273; **Baltezer**: *śl. Baltezer ol. Mikołaja Sobieszczkowski* 1580, JI 116; **Balcer**: *Balcer… Wroczeńsczy*, *Balcer Drągowski*, *Balcer Kostro*, *Balcer Łazewski*, *Balczer*, *Simon Łazowsczy*, *Sewerin Malinowski z Balcerem*, *Balcer Męczychowski*, *Balcer Olszański*, *Xiądz Balcer Wydzierowski* 1640–1641, KB 1, 9, 22; *Balcer Rybak* 1663, RP 685; *szl. Balcer*, *szl. Balcer Milewiski*, *szl. Balcer Moniuszko*, *szl. Balcer Niedzwiecki* 1676, RPD 350; **Balczer**: *Balczer* 1641, KB 36; **Baltah**: *Baltah Szykszmek* 1578, IG 79, por. niżej.

Barbara, gr. Βαρβάρα (: βάρβαρος ‘obcy, niegrecki’), łac. Barbara, scs. Varvara (MalI 355), cerk. Варвара (Sup. 359) > **Barbara**: *od Barbary żony swej…* 1569, AU 268; *Barbara Kurikowa* 1578, IG 325; *Barbara Kruszewska*, *Barbara Rozwiejówna* 1580, JI 37, 36; *Barbara Piotrowa Mikołaiowa wdowa* 1640–1641, KB 3; *Barbara filia ol. Thoma Zera* 1640, KD 11; *Barbara Brzeznicka*, *Iwanowa Barbara*, *Barbara Terlikowska* 1662, PnM 411–528; *Barbara Kostecki* 1668, S.; *Barbara Nieciecka* 1676, RPD 353, por. niżej.

Bartłomiej, gr. Βαρθολομαῖος z aram. bar Tolmaj ‘syn Ptolemeusza’ (Tron.-Wal. 62), aram. Bar-tolmaj ‘syn Tolmaja czyli oracza’, łac. Bartholomaeus, scs. Varъtolomēi (MalI 194), cerk. Варфоломей (Sup. 142) > w tekstach łac.: **Bartholomeus**: *Gnosus Bartholomeus Czerski de Czersk* 1640, KD 62; *Bartholomeus Kozielski* 1655, S.; *nobilis Bartholomeus Bolesta*, *nobilis Bartholomaeus Wyczółkowski Maslak* 1662, PnM 417; *Bartholomeus Putgankowski* 1666, S.; **Bartholomaei**: *generosi Bartholomaei Nurzyński* 1662, PnM 418; **Bartholomeo**: *Bartholomeo Chibowski Borkulak* 1583, AK 92; w pozostałych: **Bartłomiej**: *Bartłomiej Koszewski*, *Bartłomiej Poniatowski*, *Bartłomiej Wojewódzki*, *Bartłomiej Wojno* 1520, 1534, 1566–1567, JIII 256, 248, 252, 250; *Bartłomiey Zaykowicz* 1558, IS 50, 57; *Bartłomiej Choroszko* 1560, PK 14; *Bartłomiej Jackowicz* 1567, IMBS 183; *Bartłomiej Żychorski stolnik podlaski* 1569, UP 150; *Bartłomiy Buraków*, *Bartłomiey Narojkow*, *Bartłomiej Suszkow* 1578, IG 301, 324, 56; *śl. Bartłomiej Andrzejów* 1580, JI 62; *Bartłomiej Janowicz*, *Bartłomiey Matysowicz* 1639, OP 123; **Baltromiej**: *Baltromiej Jakubowicz* 1528, JI 193; **Bołtromey**: *Bołtromey Neswitski* 1528, JI 183; **Bart**: *Bart Misiowicz*1558, IB 34; **Bartek**: *Bartek Jancurzak*, *Bartek Wachowicz* 1662, PnM 494, 494; **Bartosz**: *Bartosz Montowtowicz* 1484, JIII 246; *Bartosz Markowicz*, *Bartosz Martowicz*, *Bartosz Stasewicz* 1528, JI 216, 195, 189; *Bartosz Sobieszczaka* 1536, O 23; *Bartosz Rulka*, *Bartosz Zopowicz* 1551, IMŁII 331, 263; *Bartosz Jaczewicz* 1558, IS 56; *Bartoss Rzeznik* 1560, IN 63; *Bartosz Zukowicz* 1560, PK 17; *Bartosz Żakoński* 1560–1563, RBS 23; *Bartosz Ondrowicz*, *Bartosz Wiszowaty* 1565, IA 8, 7; *szl. Bartosz Osmolski* 1569, AU 272; *Bartoss Jamiollka*, *Bartoss Usarzowic* 1577, 1571, IT 7, 12; *Bartosz Nabinczyk* 1577, JI 164; *ślach. Bartosz syn Mikołajów*, *ślach. Bartosz Wasiński* 1580, JI 16, 20; *Bartosz Stasieluk* 1639, OP 118; *Pan Bartos Irzykoicz* 1640–1641, KB 10; *pan Bartosz Buratynski*, *Bartosz Mazurek*, *Bartosz Zdan* 1662, PnM 519, 517, 421; *szl. Bartosz Bagienski*, *szl. Bartosz Drozdowski* 1676, RPD 354, 387;

Bartoszko: *Bartoszko Michałowicz* 1528, JI 193; **Bartus**: *Bartus Kuczkowicz* 1560, PK 14; **Bołtr**: *Boltr* 1578, IG 82; **Boltrel**: *Boltrel Grawczew* 1578, IG 141; **Boltrow**: *Szymko Boltrow* 1578, IG 62, 57; **Baltruch**: *Baltruch Trycieika* 1578, IG 70; **Baltruk**: *Baltruk Krawiec*, *Baltruk Szykszmek* 1578, IG 56, 79; **Bałtruk**: *Bałtruk Staniwicz* 1578, IG 73; **Bołtruk**: *Bołtruk Pieczkowicz* 1558, RG 366; *Szymko Bołtruk*, *Bołtruk Swieć* 1578, IG 67, 300; *Bołtruk*, *Ostapko Siemionowicz* 1639, OP 124, por. niżej.

Bazyli, gr. Βασιλείος, Βασιλεύς ‘królewski’, ‘król, wódz’, łac. Basilius, Basileus, scs. Vasilii, Vasilь (MalI 196), cerk. Василий (Sup. 142) > **Bazyli**: *pan Bazyli Suchodolski* 1662, PnM 514; *Bazyli Wereszczaka* 1669, UP 96; *szl. Bazyli Dobkowski*, *szl. Bazyli Niewiadomski* 1676, RPD 354, 351; … *prezbiterowi Bazilemu Łyszewiczowi* 1699, LM 119, por. niżej.

Belizariusz, gr. Βελισάριος (: βέλος ‘strzała’, ‘strzelec’), łac. Belisarius, cerk. brak, ros. Велизар (Sup. 144, Janow. 48) > **Biel**: *Biel Jakubowicz*, *Biel Kierda*, *Biel Myskowicz*, *Biel Sznypowicz*, *Biel Ursza*, *Biel Wawrynowicz* 1558, IS 53, 56, 55, 57; *Biel a Macziei Gorszwinowici*, *Biel Krussyna*, *Biel Mossewicz*, *Biel Rolew*, *Biel Rolewic* 1558, RG 5, 23, 6, 7; *Biel Bukonicz*, *Biel*, *Michal Butoniczi*, *Biel Gierdziewicz* 1560–1563, RBS 468, 480, 469; *Biel Andrów*, *Biel Pestrok*, *Biel Staszew* 1578, IG 335, 196, 77; **Bielasz**: *Bielass a Stephan Lielussowici*, *Bielass Wirbikowicz*, *Bielass Woiskiew* 1558, RG 6, 15, 7; *Bielasz simi*, *Stas Narbutoniczi* 1560–1563, RBS 483.

Benedykt, łac. cognomen Benedictus (: łac. benedictus ‘błogosławiony, święty’ MalI 197), gr. Βενέδικτος, strus. Venedikt (Skul. II 228), cerk. Венедикт (Sup. 144) > **Benedykt**: *szl. Benedykt Mogilnicki* 1569, AU 292; *Sławny Benedykt Wesołowski* 1580, JI 4; *Benedykt Olszewski* 1681–1691, UP 46; **Benedikt**: *Benedikt Jachimik* 1662, PnM 424; **Bendzich**: *Bendzich Gaspar olim Thomas* 1640–1641, KB 3; **Bien**: *Matys Bien* 1558, IB 40; **Bienasz**: *Bienasz Ostapkowicz* 1639, OP 125; **Bienias**: *p. Bienias Hriniewiczki* 1640–1641, KB 33; **Bienik**: *szl. Bienik s. Lodwikow* 1569, AU 271; **Bieńko**: *Bieńko z siabrem* 1558, IB 43; **Bieszko**: *Bieszko Wierszkowicz* 1551, IMŁII 273; **Banach**: *Banach z żoną* 1662, PnM 511; **Banaś**: *szl. Banaś z Marcinow* 1569, AU 293.

Błażej, łac. Blasius, gr. Βλάσιος, z łac. nomen gentile Blaesius (: cognomem Blaesus ‘sepleniący’), stczes. Błaž, Blažej (MalI 200), cerk. Власий (Sup. 149): **Błażej**: *szl. Błażej Giska* 1569, AU 273; *Błażej Mikielow* 1578, IG 77; *Błażej Zubrelewicz* 1639, OP 123; *Błażey Czerka*, *Błażey owczarz*, *Błażej*

Popławski 1662, PnM 530, 426, 494; **Błażek**: *Błażek*, *Marcin Frąckieluk* 1639, OP 134; **Błaszko**: *Błaszko Komęndarz* 1560, PMŁ 137; *Błaszko Ławnik* 1558, IS 49; **Błasko**: *Błasko Złotniczy* 1560, IN 69; **Blasko**: *Blasko Mielnik*, *Blasko młynarz* 1577, JI 162, 163; *śl. Blasko ol. Mikołaja Olięczki* 1580, JI 125.

Cherubin, hebr. k^{e}rūb, l.mn. k^{e}rūbīm (: akad. karabu ‘błogosławić‘), gr. Χερουβίμ, Χερουβίν i łac. Cherubim, scs. Cheruwim (MalI 203), cerk. brak > **Cherubin**: *pan Cherubin* 1528, JI 186; *Cherubin olim Nicolai Peski* 1569, AU 264; *śl. Cherubin Baykowski*, *Jadam Cherubin Dąbrowski* 1580, JI 118, 96; **Herubin**: *N. Adam olim Herubin Przygocki de Przygody* 1640, KD 8.

Elżbieta, hebr. ‘elīšeba’ ‘El jest pełnią, szczęściem’ (Tron.-Wal. 111), przejęte do gr. ‘Ελίσαβετ, łac. Elisabeth (MalI 358), cerk. Елисавета (Sup. 496): **Elizabeth**: *Elizabeth Borkulakowna*, *nobilis Elizabeth Chybowska*, *nobili Elizabeth Galinska*, *nobilis Elizabeth Pogonowska*, *nobilis Elizabeth Radzikowska*, *nobilis Elizabeth Wyczołkowska* 1662, PnM 444, 448, 418, 416, 434; **Elizabetha**: *Elisabetha Wiczewski* 1666, S.; *Elizabetha Sobociński* 1672, S.; **Elżbieta**: *Florian z siostrą Elżbietą Surmicz* 1558, IB 34; *ślachetna Elżbieta Kuczyńska* 1580, JI 52; *Elżbieta Rozbicka*, *slach. Elżbieta Tysiewicowa*, *Elżbieta Trębicka*, *ślach. Elżbieta Wyrzykowska* 1662, PnM 252, 436, 444; **Helżbieta**: *Helżbieta Jabłonska Koczowa* 1640–1641, KB 10; *Helżbieta z Zebrzydowic Iwanowska* 1569, AU 285; *Helżbieta Jabłonska Koczowa* 1640–1641, KB 10.

Fabian, łac. Fabianus ‘należący do Fabiusza’ (: Fabius z łac. faba ‘bób), gr. Φαβιανός, cerk. Фавий, Фавиан//Фабиан 1. st. kalend., 2. now. kalend. (Sup. 316) > w łac. tekście: **Fabianus**: *nobilis Fabianus Lapko* 1662, PnM 443; *Fabianus Aleksandrowicz* 1667, S.; w pozostałych zabytkach: **Fabian**: *Fabian Wyszyński* 1578, JIII 256; *Fabian Jałbrzyk Wyszyński* 1583, UP 132; *Jan Fabian*, *Fabian… Troian Wroczeńsczy* 1640–1641, KB 30, 22; *szl. Fabian Kramkowski*, *szl. Fabian Kulesza* 1676 RPD 346, 353.

Gabriel, hebr. gab^{e}ri’ēl ‘mąż Boży’ (Tron.–Wal. 121), gr. Γαβριήλ (MalI 222), łac. Gabriel (Janow. 107), cerk. Гавриил (Sup. 394) > **Gabriel**: *Gabryel Gęba* 1571, IT 8; *śl. Gabriel Zedloic* 1580, JI 92; *Jerzy Gabriel Irzykowicz* 1620, UP 115; *Ławryn Gabryel* 1639, OP 118; *N. Gabriel ol. Mathia Zdzichowski* 1640, KD 158; *Gabriel Pretphus*, *P. Gabriel Zrobik* 1640–1641, KB 40, 24; *Gabriel z żoną*, *Gabriel Korzeniowski*, *Gabryel Kozłowicz*, *Moysiey*

y Gabryel Panasikowie bracia, *Gabryel Topczewski* 1662, PnM 511, 512, 485, 442, 484; *Gabriel Kierkowicz* 1663, KWB 345; *Gabryel Sieklicki* 1663, RP 788; *Gabriel Hornowski* 1689, UP 121; **Gabrielio**: *Petras a Gabrielio Putkowski* 1640, KD 17, 693; **Gabrielis**: *Gabrielis Kosinski* 1640, KD 45, por. niżej.

Hiob, hebr. ‘ijjōb, gr. ‘Ιώβ od zach.-sem. ‘ajja’abu ‘gdzie jest ojciec?’, tłumaczone też zgodnie z treścią księgi, jako imiesłów bierny: ‘traktowany jako wróg (‘ojeb)’ (Tron.-Wal. 134), łac. Iob, scs. Іовъ, Ijevъ (MalI 254), cerk. Иов (Sup. 197) > **Jop**: *Jop Praethphus (Prajtfus)* 1520, JIII 247, por. niżej.

Jakub, hebr. jă’qōb, skrót od sem. ja’aqob’el ‘niech Bóg strzeże’; etym. popularna wiąże to imię z czas. ‘aqob ‘oszukać’ (Rdz 27,36; Oz. 12,4; Jr 9,3) (Tron.-Wal. 143), gr. ‘Ιακώβ lub Ιάκοβος, łac. Iacobus (MalI 240), cerk. Иаков, Ияков (Sup. 191) > w tekstach łac. **Jacobus**: *G’nosus Jacobus Piętka Sobolewski* 1640, KD 14; *nobilis Jacobus Wyczołkowski Matczuk* 1662, PnM 417; **Jacobo**: *Jacobo Zaszczynski* 1640, KD 584; *Jacub Olchowik* 1578, IG 321; w pozostałych: **Jakob**: *Jakob Bochdanowicz* 1558, IN 75; *Jakob Bokonowic*, *Miczuta a Jakob Dzmissewici*, *Jakob Miliewicz* 1558, RG 5, 25, 10; *Jakob Kantorowicz* 1571, IT 34; *Jakob Jadamowski* 1580, JI 30; *Jakob Jocew* 1578, IG 140; **Jakób**: *śl. Jakób Ailiorowski*, *śl. Jakób Siekierka*, *Jakób Żydek* 1580, 1577, JI 115, 120, 163; *Jakób Zembocki* 1580–1683, JIII 248; **Jakub**: *Jakub Jadek*, *Jakub Markowicz* 1528, JI 196, 214; *Jakub Bukiel*, *Jakub Szeronszowicz* 1558, IS 56, 57; *Jakub Joskowicz* 1560, PK 15; *Jakub Maciejkowicz*, *Jakub Żyłka* 1560, PMŁ 158, 147; *Jakub Bacharski* 1560–1563, RBS 449; *Jakub Sędzik* 1565, IA 3; *szl. Jakub Malewski*, *szl. Jakub Sienicki* 1569, AU 273, 278; *Frąnc a Jakub Niemońcykowie*, *Jakub Skrablenio*, *Jakub Mikołajewicz Wołk* 1571, 1573, IT 12, 58, 25; *Jakub Ihnatów*, *Jakub Mazan* 1578, IG 75, 311; *Jakub Sobolewski* 1639, UP 76; *Jakub Moniuszko*, *Jakub Zawadzki* 1640–1641, KB 22, 13; *Jakub Skazko* 1662, PnM 411; *Jakub malarz* 1663, RP 685; *Jakub Kamienski* 1674, RM 285; *szl. Jakub Białosuknnia*, *szl. Jakub Szepiotka* 1676, RPD 350, 387; **Jakubich**: *Jakubich Kobusek* 1580, JI 87; **Jakubko**: *Jakubko Narkiewicz* 1558, IS 58, por. niżej.

Saba, aram. Sūba ‘starzec, dziad, dziadek’ (MalI 321), Szeba, hebr. szeba’ ‘(Bóg jest) pełnią, szczęściem’ z akad. Saba (Tron.-Wal. 228, 250), do gr. przejęte w postaci Σάβας i Σάββας, łac. Sabas, (MalI 321), cerk. Савва (Sup. 452): **Sabba**: *Stanisław Sabba Uszyński* 1649, UP 52, por. niżej.

Sebastian, gr. Σεβαστιανός (: σεβαστός ’czcigodny, dostojny’), łac. Sebastianus, scs. Sevastijanъ, czes. Šebestian (MalI 321), cerk. Севастиан (Sup.): w łac. tekście: **Sebastianus**: *nobilis Sebastianus Panek* 1662, PnM 445; **Sebestiani**: *Sebestiani Szepiotowski* 1569, AU 243; w pozostałych zabytkach: **Sebastian**: *Sebastjan Popławski* 1560, PK 14; *Gregors, Sebastian Plonsczi* 1560–1563, RBS 439; *Sebastianus Rosko* 1569, AU 254, 261; *śl. Sebastian Wolski* 1580, JI 11; *Sebastian Nowosielski* 1662, PnM 419; *Sebastian Jan Sobolewski* 1694, UP 98; **Sebastjan**: *Sebastjan Popławski* 1560, PK 14; *Sebastyan Januszow z cześnikami swemi, Sebastyan Prostyński, szl. Sebastyan Lieszczinski* 1580, JI 28, 71, 113; **Sebestian//Sebestyan**: *Sebestyan Żak* 1551, IMŁII 316; *Sebestyan Sowa* 1565, IA 3; *Sebestyan Osiński* 1569, AU 291; *Sebestyiąn Rosko* 1571, IT 10; *ślachetny Sebestyyan Chadalka* 1577, JI 216; *szl. Sebestyan Dworak, śl. Sebestyan Mysłek, śl Sebestyan ol Jurgiego Dziekonski, śl. Sebestyjan Jabłoński, śl. Sebestyan Mikołajów, śl. Sebestyan Niwiński, śl. Sebestyan ol. Marcina Wisowaty* 1580, JI 120, 97, 117, 98, 39, 124, 118; *szl. Sebestyan Ambrożewicz* 1639, OP 123; *Pan Sebestian Baikowski, Sebestian Gosliczki* 1640–1641, KB 39, 21; *szl. Sebastyan Płoński* 1676, RPD 346; **Sobestyan**: *Sobestyan Breziżew* 1578, IG 335; **Sobestam**: *Sobestam Mielków* 1578, IG 306; **Sobiech**: *Sobiech Slosarz* 1560, PMŁ 122, 129; *Sobiech Ławnikowej mąż* 1565, IA 5; *Sobiech Dipka* 1577, JI 164; *Sobiech Lachowicz, Sobiech Swak* 1639, OP 108, 118; *Sobiech poddany pana Marcina Wiszowatego, Sobiech Kuszpiel* 1662, PnM 518, 532; **Sobek**: *Sobek Sulima Smolski* 1611, MK 163 s. 322; *Sobek młynarczyk* 1662, PnM 434; b > p: **Sopko**: *Sopko Płaxa* 1662, PnM 484, por. niżej.

Tobiasz, z hebr. tōbijāh(ū) ‘Jahwe jest dobry’, gr. Τωβίας, łac. Tobias (Tron.-Wal. 266; MalI 332). Imiona Товия, Товий nie są odnotowane jako cerk. (Sup. 462), zaś forma Товий jest umieszczona w słowniku A. Superańskiej (Sup 311) z notą now. kalend. > **Tobiasz**: *Tobiasz Perchalsiy, ślachetny Tobiasz niegdy Bartoszów* 1528, 1580 JI 192, 44; *Jan Tobiasz Brzozowski, Tobiasz Wierbicki* 1677, 1669, UP 156, 143; **Tobia**: *…relicta olim Tobia Szaszynowski* 1640–1641, KB 40; **Tobin**: *Tobin Ławrynów* 1578, IG 65.

Urban, łac. cognomen Urbanus (: łac. urbanus ‘miejski’ MalI 336), gr. Ουρβανός, cerk. Урванъ (Sup. 315) > **Urban**: *Urban Biełow* 1558, IS 56; *Urban Bielewicz* 1560–1563, RBS 472; *Urban Sanczewicz, Urban Spiczycz* 1565, IA 8, 5; *Urban Jan Robak* 1566, IA 12; *imieniem Marcina olim Urbana* 1580, JI 110.

gr. ß, łac. b > w

Abakuk, Habakuk (łac. Habacuc, gr. ‘Αββακούμ, cerk. Аввакум) > **Awoczko**: *Awoczko Wudniszkowicz* 1560, PK 22, por. wyżej.

Abdiasz, hebr. ‘obadja, ‘sługa Jahwe’, prorok piszący (Ab 1); Obadiasz, hebr. ‘ōbad^{e}jāh(ū) ‘sługa Jahwe’ (Tron.-Wal. 23, 207), przejęte do gr. w formie ‘Οβδῖας, ‘Αβδῖας, w łac. Abdias, cerk. Авдий (Sup. 103) > **Awdziesz**: *Awdziesz Turowicz* 1551, IMŁII 248; **Awdzisz**: *Awdzisz Kobyłowicz* 1560, PMŁ 158; **Hawdziesz**: *Hawdziesz Raczki* 1560, IN 65; **Hawdzicz**: *Hawdzicz Raczki* 1560, IN 65; **Owdziesz**: *Owdziesz* 1545, IMŁI 114; **Owdziej**: *Owdziey Sienko* 1565, IA 6,3; *Owdziei Rusin* 1571, IT 11; *Owdziey Narkoicz* 1577, JI 164; **Owdzin**: …*Owdzin Ssowientha* 1560 1563, RBS 427.

Abercjusz, łac. Abercius (: ā-vertō ‘oddalić, odwrócić nieszczęście’ SŁP 63), gr. Αβέρκιος, cerk. Аверкий (Sup. 103)[3] > **Owierko**: *Owierko olim Homa* 1640–1641, KB 18; *Owierko Horszczor*, *Owierko Radkowicz* 1560, PK 10, 8; *Owierko Philipowicz* 1560, PMŁ 158.

Abraham//Abram (gr. ‘Αβραάμ, ‘Αβραμ, łac. Abraham, Abram, cerk. Авраам, Авраамий) > **Awram**: *Awram*, *Prokop*, *Josz a Olichwier Onosskowiczy* 1558, RG 374; **Awraszko**: *Awrassko Rzepka* 1571, IT 35; // pot. gw. w > u: **Auram**: *Auram Rybak* 1560, IN 68, por. wyżej.

Barbara (gr. Βαρβάρα, łac. Barbara, scs. Varvara, cerk. Варвара) > **Warka**: *Ulawonicha Warka* 1662, PnM 424; **Warusza**: *Omelian Kurko y żona Warusza* 1662, PnM 522; **Wasia**: *Wasia rutena* 1662, PnM 450, por. wyżej.

Bartłomiej (gr. Βαρθολομαῖος, łac. Bartholomaeus, scs. Varъtolomei, cerk. Варфоломей) > **Warko**: *Warko Klukowski* 1528, JI 186; *Warko Uliaszewicz* 1551, IMŁII 262; *Warko Uchowski* 1560–1563, RBS 435, por. wyżej.

Bazyli (gr. Βασίλειος, Βασιλεύς, łac. Basilius, Basileus, scs. Vasilii, Vasilь, cerk. Василий) > **Wasiley**: *Wasiley Ignatowicz* 1560, PMŁ 152; **Wasili**: *Wasili Pasturczyc* 1558, IB 37; **Wasil**: *Wasil Chwedkowicz*, *Wasil Jeskowicz*, *Wasil Tryznicz* 1545, IMŁI 102, 117, 115; *Wasil Andrzeiewicz*, *Wasil Copko*, *Wasil*, *Misko Jackowicz*, *Wasil Otochrsta* 1551, IMŁII 252, 270, 288, 335; *Wasil Duda* 1558, IS 54; *Owkim a Wasil Mielessewiczy*, *Wasil Misiuchnowicz* 1558,

[3] Nosił to imię św. Abercjusz biskup Hierapolis we Frygii, żyjący w II w.; zob. D. Agasso i in., *Święci na każdy dzień*, Kielce 2006, s. 783.

RG 21, 361; *Wasil Tyszkiewicz* 1558–1561, JIII 244; *Wasil Moskwicin*, *Wasil Żuraw* 1560, PMŁ 126, 132; *Wasil Niesczierowicz* 1560–1563, RBS 477; *Wasil Golcznicz* 1578, IG 308; *Wasil Sidorowicz* 1639, OP 112; *Wasil Makaryk*, *Misko Naumik*, *pana Wasilego Kobylenskiego* 1662, PnM 424, 415, 514; *Wasil Sidorowicz* 1639, OP 112; **Wasyl**: *Wasyl Zilczuk Nimira* 1501, JIII 246; *Wasyl Tyszkiewicz* 1558, UP 153; *Wasyl Piekurijcz* 1560, PMŁ 172; *Wasyl Bobryk*, *Wasyl Sowoniewicz*, *Wasyl Waniutycz* 1560, PK 14, 16, 12; **Wasiel**: *ślachetny Wasiel Korowicki* 1580, JI 39; → **Was**: *Was*, *Danilo Chwiedczewicz* 1558, RG 28; **Waś**: *Mikołaj Stary Waś* 1528, JI 192; **Wasiuta**: *Wasiuta… a Radziwon Sieliwonowiczy* 1558, RG 362; **Wask**: *Wask Drygała*, *Wask Kiepura*, *Wask Niczyporko*, *Wask Olichwier*, *Stank a Wask Relidigowie*, *Wask Religa*, *Wask Włosth* 1565, 1566, IA 4–10; **Wasko**: *Wasko Wyrobnik* 1536, O 28; *Wasko Ostaszewicz* 1551, IMŁII 246; *Wasko Bielanin*, *Wasko Mołotko* 1558, IN 74, 75; *Wasko Dudłowicz*, *Decz*, *Demid a Wasko Hascinowiczy* 1558, IB 40, 43; *Wasko Michałowicz*, *Wasko* 1558, IS 58, 56; *Wasko Hryniewicz* 1560, PK 165; *Wasko Jankowicz*, *Lewko Wasko Makarosie*, *Wasko… Ostaszewicz* 1560, PMŁ 124, 173, 125; *Wasko Woithek* 1560–1563, RBS 462; *Wasko Nułów*, *Wasko Woroszyłow* 1578, IG 140, 329; *sławetny Wasko Siczewicz* 1645, KWB 3; *Wasko*, *Tymosz Boniki* 1660, AK 401; *Wasko Baranik*, *Wasko Bębnarz*, *Wasko Molechowicz*, *Wasko Zadomik* 1662, PnM 524, 424, 520, 421; **Waśko**: *Waśko Monkowicz*, *Waśko Prociowicz*, *szl. Waśko s. Chwiedkow* 1569, AU 275, 246; *Waśko Sllomianka* 1571, IT 8, 26; *Waśko Łancew* 1578, IG 139; *Waśko z Mierwic* 1580, JI 82; *Waśko Chlabowicz*, *Waśko Zacharko* 1639, OP 108; **Waszel**: *Waszel Maskalus* 1662, PnM 435; *Waszel Samoicz* 1577, JI 166; **Waszil**: *Waszil a Iwan Maliewiczy*, *Waszil Oliesskowic* 1558, RG 15, 375; *Waszil Dzieduszko*, *Waszil Pietuszkowicz* 1560–1563, RBS 459, 430; → **Waszko**: *Waszko Hrynczewic*, *Waszko a Ostapko Mikuliczi* 1558, RG 28, 5; *Coscziuk olim Waszko* 1569, AU 245; *Waszko Nosek*, *Waszko Samoicz*, *Waszko*, *Waszko Zadworny* 1577, JI 170, 166; *Waszko Frączuk*, *Waszko Hołodczyk*, *Waszko Jarmoszik*, *Waszko Kałbaska*, *Waszko Ohryczyk* 1662, PnM 423, 430, 435, 432, 434; **Wasziuk**: *Wassiuk*, *Kalis Kuzniczi* 1560–1563, RBS 497, por. wyżej.

Euzebiusz, z gr. Ευσέβιος ‘pobożny, bogobojny’, łac. Eusebius, cerk. Евсевий, pot. Евсей (Sup. 177) > **Owsiey**: *Owsiey Czytow*, *Owsiey Talków* 1578, IG 329, 63; *Owsiey Somiecki* 1639, OP 121.

Gabriel (gr. Γαβριήλ, łac. Gabriel, cerk. Гавриил) > **Awryło**: *Awryło Kruczyk*, *Awryło Markowicz* 1662, PnM 431, 432; **Hawriło**: *Hawriło Wasilewicz* 1560, PK 12; *Hawriło Nikonik* 1662, PnM 430; *Hawriło Sudzik* 1560–1563, RBS 496; **Hawryło**: *Hawryło Iwanow*, *Hawryło a Roman Potoroczicy*, *Hawryło Sowaszczyanowicz* 1558, RG 26, 465, 10; *Hawryło Kościukowicz* 1560, PMŁ 167; *Hawryło s. Miskow* 1569, AU 276; *Hawryło Czornakiew*, *Hawryło Waskiew* 1578, IG 309, 75; *Hawryło Bartłomieiowicz*, *Hawryło Kondratowicz*, *Hawryło Maszukowicz*, *Hawryło Tarasowicz* 1639, OP 109, 120, 111, 116; *Hawryło Balczuk*, *Hawryło Gmiczycz* 1662, PnM 427, 446; *Hawryło Usowicz* 1675, KWB 17; **Chawryło**: *Chawryło Olizaruk* 1662, PnM 412; pot. gw.: w > u: **Auryło**: *Auryło Rusinowicz* 1560, IN 65; **Auriłło**: *Auriłło Mokiejcz* 1577, JI 164; **Hauryło**: *Hauryło Chomicz* 1558, IB 34; *Hauryło Rusinowicz* 1560, IN 69; *Hauryło Smitczycz* 1578, IG 63, por. wyżej.

Hiob (gr. ‘Ιώβ, łac. Iob, scs. Іовъ, Ијевъ, cerk. Иов) > **Jowa**: *Jowa ze Stoku, piekarz* 1560, JI 81; **Iiew**: *Jiew* 1545, IMŁI 102, 111; *Iiew Nicewicz* 1551, IMŁII 269; **Jew**: *Jew Paszkowicz* 1551, IMŁII 273; **Jiw**: *Jiw Wakowicz* 1551, IMŁII 298, por. wyżej.

Jakub (gr. ‘Ιακώβ lub ‘Ιάκοβος, łac. Iacobus, cerk. Иаков, Ияков) > **Jakow**: *Jakow Jaśkiewicz*, *Jakow Smyk* 1639, OP 112, 142; **Jakuw**: *Jakuw Kuncew* 1578, IG 313, por. wyżej.

Saba (gr. Σάβας i Σάββας, łac. Sabas, cerk. Савва) > **Sawa**: *Sawa Kuryłow*, *Sawa Paniucic* 1578, IG 56, 304; *Sawa Lesnik*, *Sawa Maczkowicz* 1662, PnM 414, 427; **Sawka**: *Sawka Ancuchowicz*, *Sawka Radziwonowicz*, *Sawka*, *Sawka Krupa* 1551, IMŁII 272, 340, 346, 267; *Sawka Chłusowicz* 1558, IS 54; *Sawka Karpowicz* 1558, IN 70; *Sawka Kononowicz*, *Sawka Szwiec* 1558, IB 42, 45; *Sawka Laskowicz* 1560, PK 26; *Sawka Macewicz*, *Sawka Sienkowicz* 1560, PMŁ 139, 179; *Sawka Marciniuk* 1662, PnM 441; *Sawka Romanowicz* 1560–1563, RBS 483; **Sawko**: *Sawko Kondratowicz* 1560, PK 25; *Sawko Zianowiec* 1662, PnM 471; **Szawa**: *Szawa Minczewicz* 1562, RBS 500; **Szawko**: *Szawko Radczyk* 1662, PnM 440; **Szewko**: *Szewko Przychozy* 1560, PMŁ 181, por. wyżej.

Sebastian (gr. Σεβαστιανός, łac. Sebastianus, scs. Sevastijanъ, cerk. Севастиан) > **Sowasczyan**: *Sowasczyan a Mikita Jacewiczi* 1558, RG 5; **Sowosciey**: *Sowosciey Kuryło*, *Sowosciey Pilipowicz* 1639, OP 112, 109; **Sowościan**: *Sowościan Jakubowicz* 1639, OP 124, por. wyżej.

Imiona biblijne i imiona świętych okresu wczesnochrześcijańskiego na trwałe weszły do kalendarzy kościelnych obu wyznań. Natomiast kolejną młodszą warstwę chronologiczną tworzą imiona świętych pochodzących ze średniowiecza europejskiego, a więc imiona duchownych (założycieli zakonów, opatów, pustelników, biskupów) oraz osób z dynastii panujących (BubK, 15). Przejmowanie imion z młodszych warstw chronologicznych tj. z okresu średniowiecza europejskiego oraz niepoświadczone w średniowiecznych źródłach (od XVI w.) wiąże się ściśle z rozłamem w Kościele powszechnym (1054 r.). Oba Kościoły czczą własnych świętych, dlatego imiona pochodzenia zachodnioeuropejskiego przejmowane są przede wszystkim przez społeczność katolicką, o czym świadczy zazwyczaj brak wariantu cerkiewnego. Wszystkie imiona poświadczone w podlaskich materiałach historycznych z XVI–XVII w. przejęte z języków zachodnioeuropejskich, w tym i łaciny zachowały etymologiczną spółgłoskę *b* bez jakichkolwiek przekształceń:

Adalbert, Albert, Albrecht, Olbracht, stwniem. Athalbracht (: stwniem. adal ‘ród, ród szlachecki’ i beraht ‘jasny, błyszczący’), cerk. brak (BubK 31, MalI 176) > w łac. tekstach: **Albertus**: *Albertus olim Pauli Dropik*, *Albertus Sasin* 1569, AU 236, 243; *N’lis Albertus ol. Pauli Skup*, *G. Albertus Wielkowski*, *N’lis Albertus ol. Seraphini Zawadzki* 1640, KD 5, 682; *nobilis Albertus Bolesta*, *nobilis Albertus Borkułak*, *nobilis Albertus Domanski*, *nobilis Albertus Panek* 1662, PnM 416, 444, 418; *Albertus Siemionowic* 1666, S.; *Albertus Bednarz*, *Albertus Junnowski* 1668, S.; *Albertus Kuriło Winnik* 1669, S.; **Alberti**: *Alberti Skibniewski*, *N’li Alberti ol. Stanislai Żera* 1640, KD 637, 11; **Alberto**: *Alberto Wiszkowski* 1569, AU 236; *Alberto Głuchowski* 1583, AK 92; *N’li Alberto de Stanislai Buialski*, *N’li Alberto Porzeziński* 1640, KD 12, 14; w pozostałych: **Olbracht**: *Olbracht Gasztołd* 1513, UP 59; *Olbracht (Albrycht) Kurzeniecki* 1640, UP 38; **Olbrych**: *Pan Olbrych Irzykowicz* 1580, JI 78; **Olbrycht**: *Olbrycht Gasztold* 1513–1530, JIII 246; *Olbrycht Hornacki* 1662, PnM 526.

Benigna, łac. cognomen Benignus/a (: benignus ‘uprzejmy, przyjazny, łaskawy‘ MalI 355), cerk. brak > **Benigna**: *Benigna Raczkowna* 1569, AU 279.

Bernard, stwniem. Berinhard, Bernart, Bernard (: stwniem. bero ’niedźwiedź’ i hard ‘twardy, szorstki; silny, odważny’), cerk. brak (MalI 199) > w tekście łac.: **Bernardus**: *Bernardus olim Borutha* 1569, AU 263;…*Bernardi Mniszewski* 1640, KD 18; w pozostałych: **Bernat**: *Bernat Andreiewicz*, *Bernat Markowicz*, *Bernat Petrowicz*, *Bernat… Tomkowicz* 1528, JI 214, 204,

188; *Bernath slosarz* 1551, IMŁII 331; *Bernat Bonda* 1560, PK 20; *Bernat z Janem Bartoszewicze*, *Bernat Zdunowicz* 1565, IA 5; *śl. Bernath Rzepny* 1580, JI 92, 94; *Bernat z żoną* 1662, PnM 54; **Biernat**: *ślachetni Biernat i Stanisław Bejdowie* 1580, JI 14; *Biernat Topczewski* 1640, KB 9; *Biernat Biernacki z żoną* 1662, PnM 408; **Bierć**: *Bierć Szostak* 1573, IT 47.

Brzykczy, łac. Brictius, imię przypuszczalnie pochodzenia celt. (: celt. Brigh 'siła, moc'), cerk. brak (MalI 202) > **Brikczy**: *ślachetny Michał i Brikczy Olkowscy* 1580, JI 55; **Brykcy**: *szl. Brykcy cameranius terrestris* 1569, AU 292; *śl. Brykcy ol. Piotra Buczinski* 1580, JI 101.

Burkart, stwniem. Burghard (: stwniem. bergan 'ochraniać' i hart 'mocny, dzielny'), cerk. brak (MalI 202) > **Burghard**: *Burghard Tchórznicki* 1646, UP 121.

Lambert, stwniem. Landoberct, Lambert, Lambrecht i in. (: germ. Landa 'ziemia' i germ. Berhta, stwniem. Beraht 'jasny, błyszczący') przejęte do łac. w postaci Lambertus (MalI 268), cerk. brak > **Lambert**: *Lambert Grot* 1650, UP 76.

2. Przejmowanie gr. φ, łac. ph i f [f] oraz θ, łac. th

Języki słowiańskie nie znały fonemu [f]. Dlatego imiona chrześcijańskie gr. i łac. pochodzenia w najstarszej fazie zapożyczeń przejmowały go w postaci p, p', b, b', oraz chw i ch. Najstarsze zapożyczenia są poświadczone w materiałach źródłowych z Podlasia w licznej grupie imion, przy czym trzeba rozróżniać zapożyczenia z gr. φ = łac. ph oraz gr. θ = łac. th. W tekstach łac. zazwyczaj występują formy łac. imion lub ich zlatynizowane warianty, w których gr. ϕ oddawano w grafii łac. przez ph, chociaż nie zawsze.

φ = ph

Krzysztof, gr. Χριστόφορος, Χριστωφόρος, łac. Christophorus, Cristoforus (MalI 266), cerk. Христофор (Sup. 472) > **Christopherus**: *N'li Matheo de Christopheri Błoński* 1640, KD 13; G. *Joannes Christopherus Chomętowski* 1641 KD 147; *nobilis Cristopherus Czubik*, *nobilis Christopherus Wyczołkowski Zapłomiak* 1662, PnM 448, 417; *Christopherus Przychodzień* 1672, S.; **Christopher**: *Christopher olim Gaspari Dybowski* 1644, KD 328; *Krzystoph tkacz* 1662, PnM 435, por. niżej.

Józef, hebr. jōsēp ‘niech (Bóg) doda (więcej dzieci)’ (Tron.-Wal. 159), gr. Ἰωσήφ, łac. Ioseph, Iosephus (MalI 300), cerk. Иосиф (Sup. 418). W zabytkach podlaskich występuje w formach: **Josephus**: *Josephus olim Joannis Lipienski*, *Josephus olim Jacobi…Maczieiewicz* 1569, AU 247; *Josephus ol. Petri Sienicki* 1640, KD 636; **Joseph**: *śl. Joseph ol. Jana Wroblewski* 1580, JI 99; *Joseph Tołwiński*, *Joseph Ułaszyk*, *zięć Joseph Wyrzykowski* 1662, PnM 513, 428, 408; *Josephum Stanislaum Firley* 1695, AKJ 214; → F: **Josepha**: *Josepha Kusnierz*, *Josepha Romanczyk*, *Josepha Siekarwski* 1667, S.; **Jozephus**: *Jozephus Ługowski* 1662, PnM 442; **Jozeph**: *Jozeph Butrel chorąży* 1663, RP 684, por. niżej.

Filemon, gr. Φιλήμον ‘przyjazny’ (: φίλος ‘przyjaciel’) (Tron.-Wal. 118), łac. Philemon (MalI 216), cerk. Филимон (Sup. 468) w podlaskich dokumentach historycznych występuje w zlatynizowanej formie cerk. z łac. ph: **Philimon**: *Philimon Lesnik* 1662, PnM 520, por. niżej.

Filip, gr. Φίλιππος ‘miłośnik koni’ (Tron.-Wal. 118; MalI 216); do łac. przejęte w postaci Philippus, w scs. Filipъ, cerk. Филипп (Sup. 324) w podlaskich zabytkach jest poświadczone w formach z łac. ph: **Philip**: *Philip Sachar* 1545, IMŁI 102; *Philip Czerniejkowicz* 1560, PMŁ 156; *Philip Hlebkowicz* 1560, PK 6; *Philip Minczewicz* 1562, RBS 500; *Philip Ochrymowicz*, *Łochwien a Philip y Orech* 1565, IA 10, 5; *Philip Dzieszkiew* 1578, IG 87; *Philip Beczuk*, *Philip Saczuk* 1662, PnM 420, 434; **Philyp**: *Philyp Kurzyna* 1640–1641, KB 17; **Philis**: *Pierchus*, *Philis Pauloniczy* 1560–1563, RBS 496, por. niżej.

Filon, gr. Φίλων, łac. Philo (: φιλον ‘ukochany’), cerk. Филл (BubK 110; Sup. 324; **Philon**: *Philon Pawłowicz* 1662, PnM 525, por. niżej.

Rafał, hebr. rᵉpā’ēl ‘Bóg leczy’, gr. Ραφαήλ, łac. Raphael Tron.-Wal. 221; MalI 315), cerk. Рафаил (Sup. 449) > **Raphael**: *Grzegorz olim Raphaeli Gąszowski* 1640–1641, KB 5; *Raphael Sokołowski praesbiter* 1569, AU 261; *Raphal Dąbrowski* 1560–1563, RBS 422; *Raphał* Gryczanowicz 1565, IA 7, por. niżej.

Serafin, hebr. sᵉrāfīm ‘płonący’, do gr. przejęte w postaci Σεραφίμ, Σεραφίν, łac. Seraphinus, Seraphim (MalI 322), cerk. Серафим (Sup. 455) > Seraphin: *śl. Seraphin Kobylenski* 1580, JI 102; *N’lis Albertus ol. Seraphini Zawadzki* 1640, KD 5, por. niżej.

Stefan, gr. Στέφανος ‘uwieńczony’, łac. Stephanus, scs. Stefanъ, Stěfanъ, Stěpanъ (Tron.-Wal. 249; MalI 325), cerk. Стефан, wsł. Степан (Sup. 302). W źródłach podlaskich jest poświadczona forma łac.: **Stephanus**:

Stephanus Boryszewicz pisarz… 1662, PnM 414; *Stephanus Kulikowski*, *Stephanus Skrebieluk*, *Zabłudowski Stephanus* 1665, 1668 S.; oraz skrócona postać imienia: **Stephan**: *Stephan Nikonowicz*, *Stephan Skuratowicz*, *Stephan Smoluga* 1545, IMŁI 92, 115; *Stephan Syczenia* 1551, IMŁ II 245; *Stephan Smolucha* 1551, JIII 249, 253; *Stephan Lopussko* 1558, RG 362; *Stephan Ilkowicz*, *Stephan Krasiewicz*, *Stephan Zaniewicz* 1560, PMŁ 139, 167, 179; *Stephan Zibortowicz* 1560–1563, RBS 480; *Stephan Bartoszewicz* 1639, OP 112, 121; *Stephan Smołęzowski* 1640–1641, KB 11; *Stephan Makarewicz* 1662, PnM 532; *Stephan Szczerbakowicz* 1690, KWB 18, por. niżej.

Teofil, gr. Θεόφιλος ‘przyjaciel Boga’, przejęte do łac. Theophilus, scs. Teofilъ, Teofilъ (Tron.-Wal. 263; MalI 331), cerk. Феофил (Sup. 322) występuje w postaci **Theophil**: *Theophil Orzeszko* 1662, PnM 435; **Tophil**: *JMP Tophil Brzozowski Woyski Bielski* 1640–1641, KB 13, por. niżej.

Zofia, gr. Σοφία (: σοφία ‘mądrość’), łac. Sophia, scs. Sofija (MalI 388), cerk. София (Sup. 426) > **Sophia**: *Sophia Korycińska*, *Sophia Porzezińska*, *N’li Sophia Skupiowna*, *N. Sophia Zarębianka* 1640, KD 19, 13, 5, 686; *Sophia Kuligoński* 1666, S.; *Sophia Dziekoński* 1668, S.; *G’nrosa Sophia Krasińska* 1670, KD 571; *Sophia Ciesla* 1672, S.; *Sophia Kowal*, *Sophia Słomka* 1674, S.; **Zophia**: *Zophia Kisczanka* 1558, IB 35; *N’lis Zophia Zawadzka* 1640, KD 219; *Zophia Boratynska*, *Zophia Czernicza*, *Lipinianki Dorothea et Zophia*, *Zophia Nowicka*, *Zophia Ostrowska*, *Zophia Radzikowska gospodyni* 1662, PnM 443, 435, 521, 419, 408, por. niżej.

2.1. Przyswojenie imion z gr. φ, łac. ph

W najstarszej fazie zapożyczeń obcy fonem [f] był przejmowany przez Słowian w postaci p, p’, ps’; b, b’; chw, ch/h, w. Źródła podlaskie zawierają wiele poświadczeń różnorodnych adaptacji tego obcego Słowianom fonemu:

gr. φ, łac. ph > przyswojone jako p, p’, ps’

Filip (gr. Φίλιππος, łac. Philippus, cerk. Филипп) > **Pilip**: *Pilip Jucewicz*, *Pilip Chwaliewic*, *Pilip Oksiutycz*, *Pilip Pawłowicz* 1551, IMŁII 251, 263, 330, 350; *Pilip Miernicz* 1558, IN 71; *Pilip Lewkowicz*, *Pilip*, *Iwan Kowierczyc* 1639, OP 108, 116; *Pilip Iwanik* 1662, PnM 426; **Pylip**: *Pylip Demidowicz* 1683, KWB 14; **Psilip**: *Psilip Rusin* 1571, IT 9, por. wyżej.

Józef (gr. Ἰωσήφ, łac. Iosephus, cerk. Иосиф) > **Jozep**: *Jozep Krusowka* 1639, OP 121; **Jozyp**: *Jozyp Marcinowicz* 1639, OP 121; **Osip**: *Osip* 1545, IMŁI 98; *Osip Janko*, *Osip Pacewicz*, *Osip Pawłowicz*, *Osip Ruskowicz* 1551, IMŁII 267, 288, 350, 305; *Osip*, *Lec*, *Parchuc Jackowicz*, *Osip Myntach*, *Andrzey Osip Zaniewiczy* 1560, PMŁ 125, 146, 179; *Osip Sybolka* 1571, IT 13; *Osip Koidan z żoną*, *Osip Kozieł z żoną*, *Osip Kudelicz*, *Osip Kutfer*, *Osip Olisieiewicz* 1662, PnM 483, 484, 531. 529, 527; **Osop**: *Osop Rewkowicz* 1545, IMŁI 113; **Osyp**: *Osyp Dudło* 1558, IB 40; **Ożep**: *Ożep*, *Chic Jucewicz* 1560, PMŁ 125, por. wyżej.

Nicefor, Nikifor, gr. Νικηφόρος (: gr. νικη-φόρος ‘zwycięzca’), łac. Nicephorus (BubK 240; Janow. 199), cerk. Никифор (Sup. 250) > **Nicyper**: *Nicyper* 1545, IMŁI 108; **Niczypor**: *Niczypor Marcinowic* 1558, RG 14; *Niczypor Chodiewicz* 1560, PK 13; *Niczypor Piskun*, *Niczypor Starko*, *Niczypor Tarasiuk*, *Niczypor Węglarz*, *Niczypor Wołynczuk* 1662, PnM 530, 525, 466, 468, 531, 475, por. niżej.

Sofroniusz, gr. Σωφρόνιος, łac. Sophronius, scs. Sofronii, Sofronъ (MalI 323), cerk. Софроний (Sup. 301) > **Supron**: *Supron Kuzmicz*, *Supron brat jego* 1551, IMŁII 238, 241; *Matwiey a Supron Bohatyrowiczy*…1558, RG 373; *Supron Moniczewicz* 1560, PK 14; *Supron Jewchimowicz*, *Supron*, *Iwan Lencewicz* 1560, PMŁ 122–170; *Supron* 1560, IN 66; *Supron olim Hricz* 1569, AU 259; *Supron* 1577, JI 167; *Supron Kopeczycz* 1578, IG 62; *Supron Sieliwonowicz* 1639, OP 111; *Supron Pipicz*, *Supron Skabara* 1662, PnM 520, 522; **Suprun**: *Suprun Kalabunowicz* 1551, IMŁII 241; *Suprun Kałabun* 1560, PMŁ 122; *Suprun Banieczki*, *Suprun Jaroczik*, *Suprun Zyczyk* 1662, PnM 432, 429; **Suprim***: Suprim Sidorowicz* 1551, IMŁII 236, por. niżej.

Stefan (gr. Στέφανος, łac. Stephanus, cerk. Стефан) > **Stepan**: *Stepan Mikiczic*, *Stepan*, *Sienko Onczucziczy* 1558, RG 361, 32; *Stepan Sidorowicz* 1560, PK 11; *Jacub Stepan Czupurnowiczi* 1560–1563, RBS 483; *Stepan Mieleszkiewicz* 1567, IMBS 182; *Stepan Guzuk*, *Stepan Łukaszew*, *Stepan Nieszczerow*, *Stepan Ostapowicz* 1578, IG 85, 301, 311; *Stepan Tomczyk* 1662, PnM 426; **Stiepan**: *Stiepan Markowicz*, *Stiepan Tiochmowicz* 1551, IMŁII 253, 319; *Stiepan Kiwoniewicz*, *Stiepan Soczewka* 1560, PK 21, 23; **Sciepan**: *Sciepan Chruszczyk*, *Sciepan a Iwan Ilkowiczy*, *Sciepan Kolazka*, *Sciepan Łubieyko*, *Sciepan Nikonowicz*, *Sciepan Ruskowicz* 1551, IMŁII 274, 303, 339, 293, 305; *Sciepan Dzietko*, *Sciepan Hlinski*, *Sciepan Miesiuc*, *Sciepan Węckowicz* 1639, OP 143, 116, 134, 133; **Sczepan**: *Sczepan Szymanowic* 1551, IMŁII

260; *Sczepan Kozłowicz* 1558, IB 45; *Sczepan Bukowicz*, *Sczepan Piotrowicz*, *Sczepan Stoczyłowicz* 1558, IS 56, 57, 52; *Sczepan Jakimowicz*, *Sczepan Michno Zaniewiczy* 1560, PMŁ 150, 177; *Sczepan Siwielenicz*, *Roman*, *Sczepan Strocziłowiczi* 1560–1563, RBS 468, 472, 458; *Sczepan Kruczek z Harasimem*, *Sczepan Maniewicz* 1566, IA 11, 9; *Sczepan Żyła* 1662, PnM 436; **Szczepan**: *Szczepan Romanowicz* 1528, JI 195; *Szczepan Jankowicz* 1545, IMŁI 102; *Szczepan Iwasskiew* 1558, RG 28; *śl. Szczepan Bukonicz*, *Szczepan Woitowicz* 1560–1563, RBS 468, 72; *Szczepan Buchała* 1565, IA 3; *Ssccepan Buśmic*, *Sscepan Kieturko*, *Ssccepąn Niedźwiedko* 1571, IT 13, 12, 22; *Szczepan Onisimów*, *Szczepan Proncew*, *Szczepan Woytkow* 1578, IG 306, 314, 300; *Szczepan Juzysczyk* 1580, JI 104; *Szczepan Waskowicz* 1662, PnM 484; → **Szczep**: *Szczep Korol* 1528, JI 214, por. wyżej.

gr. φ, łac. ph > przyswojone jako ch//h

Efraim, hebr. ‘eph^{e}rajim z akad. i sum. Apparu ‘żuławy, żyzna ziemia’ (końcówka -ajim wskazuje na toponim) (Tron.-Wal. 102), gr. ‘Εφραίμ (MalI 296), łac. Ephraem, Ephraim (Janow. 78), cerk. bibl. Ефрем (Joz 16,5–8; Sup. 411) > **Ochrem**: *Ochrem* 1545, IMŁI 112; *Ochrem Klincewicz*, *Ochrem Stohnieykowicz* 1551, IMŁII 288, 304; *Ochrem Matysewicz* 1558, IB 37; *Kuźma*, *Ochrem Jachowiczy*, *Ochrem Kupisz* 1560, PMŁ 168, 170; *Ochrem Łopuch*, *Ochrem Łopuchow* 1578, IG 321, 303; *Ochrem Gryszkiewicz* 1639, OP 109; **Ochrym**: *Ochrym Juskowicz* 1560, PK 17, por. niżej.

Eufemiusz, gr. Ευφήμιος, łac. Euphemius lub Eutymiusz, gr. Ευθύμιος, łac. Euthymius (Bubk 99–100; Janow. 89, 93), cerk. Евфимий, pot. Ехим (Sup. 178) > **Jewchim**: *Jewchim Szepietowicz* 1545, IMŁI 92; *Jewchim Jucewicz*, *Jewchim Pawlewicz*, *Jewchim Kulenia*, *Jewchim,…Maximowic* 1551, IMŁII 262, 282, 273, 300; *Jewchim Jeskowicz*, *Jewchim Poświeticz*, *Jewchim Kos* 1560, PMŁ 122, 142, 129; **Auchim**: *kuniosz Auchim z bracią*, *Auchim Skob* 1558, IB 38; **Jechim**: *Jechim Kulenia* 1545, IMŁI 111; **Juchim**: *Juchim* 1545, IMŁI 112; *Juchim Czeszko*, *Juchim Kręczko*, *Juchim Piewczenia*, *Juchim Piewczyk*, *Juchim Ślepy*, *Juchim Zawadzki* 1662, PnM 529, 522, 531, 521, 520, 467; → **Juchna**: *Jozef Juchna a Mikołaj* 1578, IG 324; **Juchno**: *Juchno* 1545, IMŁI 108; *Juchno,…Wudniszkowicz* 1560, PK 22; *Juchno Łyczuk*, *Juchno Szymków* 1578, IG 315, 312; **Jołchim**: *Jołchim Daczuk* 1662, PnM 413.

Filemon (gr.Φιλήμων, łac. Philemon, cerk. Филимон) > **Chilimon**: *Chilimon Prichożyj* 1567, IMBS 181 → **Chil**: *Chil Bartoszewicz* 1558, IB 41; **Chilko**: *Chilko Saczuk* 1662, PnM 414; **Chic**: *Chic Bocewicz* 1551, IMŁII 299; *Chic Jucewicz*, *Chic Supnikowicz* 1560, PMŁ 125, 175; **Chicz**: *Chicz Waniucicz* 1560–1563, RBS 477; **Chyc**: *Chyc Oleszkowicz* 1560, PMŁ 141; *Chyc Stepanowicz* 1558, IS 52; **Chycz**: *Chycz Kutkowicz*, *Chycz Ławnikowicz*, *Chycz Mackowicz* 1558, IS 54, 53, 56; **Chyczko**: *Chyczko* 1558, IS 54; **Chiman**: *Chiman*, *Chiman z Michałem* 1577, JI 170, 169, por. wyżej.

Filip (gr. Φίλιππος, łac. Philippus, cerk. Филипп) > **Chilip**: *Chilip Chacuczycz* 1578, IG 139, por. wyżej.

Focjusz, gr. Φώτιος (: φῶς, -τός ‘światło’ MalI 204), cerk. Фот, Фотий, Фотин (Sup. 328) > **Chocziey**: *Chocziey Haponowic* 1558, RG 26 → **Choc**: *Choc Dyrlatka* 1560, PMŁ 153; *Choc Hryniewicz* 1528, JI 196; **Choca**: *Choca Dudzicz* 1560, PMŁ 138; **Choicz**: *Choicz Maczkowicz* 1600, AK 153; **Chocko**: *Chocko Kowszewicz* 1566, IA 10; **Choczko**: *Choczko Cziczei* 1560–1563, RBS 430.

Flor, łac. cognomen Florus (: Flora ‘bogini wiosny’ lub florus ‘kwitnący, lśniący’ MalI 217), cerk. Флор, pot. wsł. Фрол, Хлор, Хрол (Sup. 329) > **Chroł**: *Chroł Burczyk*, *Chroł Owczarz*, *Chroł Paszczyk de Prochenki*, *Chroł Taraszczuk*, *Chroł Trubik* 1662, PnM 413, 430, 414, 436, 428; *Chroł* 1545, IMŁI 97; **Chrol**: *Chrol Noskowicz* 1551, IMŁII 305 → **Chrocz**: *Chrocz Dijakowicz*, *Chrocz Maćkowicz* 1560, PK 8, 13; *Chrocz Naumowicz*, *Chrocz Piwowarzec* 1558, IS 58, 52; **Chros**: *Chros Szpakowicz* 1551, IMŁII 268.

Nicefor, Nikifor (gr. Νικηφόρος, łac. Nicephorus, cerk. Никифор) > **Netychor**: *Netychor Solonczuk* 1662, PnM 532, por. wyżej.

Pafnucy, gr. Παφνουτιος, łac. Paphnutius (MalI 301), cerk. Пафнутий (Sup. 266) > **Pachnutyj**: *Pachnutyj* 1520, JIII 244; → **Pachnik**: *Pachnik Jankowicz* 1565, IA 7.

Sofoniasz, hebr. cepanjah(u) ‘Jahwe ochrania’ (Tron.-Wal. 241); do gr. przejęte w formie Σοφονιας, łac. Sophonias, scs. Sofinija (MalI 323), cerk. Софония (Sup. 301) > **Sohniej**: *Sohniej Kozłowicz* 1560, PK 14, por. niżej.

Trofim, gr. Τρόφιμος ‘żywiciel’, do łac. przejęte w formie Trophimus, scs. Trofimъ (Tron.-Wal. 267; MalI 333), cerk. Трофим (Sup. 313). W źródłach podlaskich występuje w formach przyswojonych z **ch**: **Trochim**: *Trochim Małoszewicz* 1545, IMŁI 103; *Trochim Mikitycz*, *Trochim Nowosad* 1551, IMŁII 292, 313; *Trochim Dudkowicz*, *Trochim Uskowicz* 1558, IB 36, 41;

Trochim Olipkowicz 1560, PK 14; *Trochim Borymowicz*, *Trochim Hrymuszkowicz*, *Trochim Kuzotczyc*, *Trochim Hrynkowicz*, *Koc Huscza z Trochimem*, *Trochim Ostapowicz* 1560, PMŁ 137, 122, 138, 145, 130; *Trochim Miernik* 1560–1563, RBS 48; *Trochim Koscinkow zięć*, *Trochim Owdziewicz* 1565, IA 6, 3; *szl. Trochim s. Onaczkow* 1569, AU 259; *Trochim Szienkoicz* 1577, JI 166; *Trochim Chomicz*, *Trochim Kołasników*, *Trochim Wasiłkow* 1578, IG 308, 317, 84; *Trochim Kondracik*, *Trochim Tarasiuk* 1662, PnM 426, 468; **Trochym**: *Trochym Fiedziewicz*, *Trochym Kuzotkowicz*, *Trohym Opanasowicz* 1560, PMŁ 130, 129, 128,140; *Trochym Hlebkowicz*, *Trochym Panasowicz* 1560, PK 8, 5; *Trochym Babaienia* 1639, OP 134; oraz ***h***: **Trohym**: *Trohym Niebiosa* 1560, PK 9; *Trohym Opanasowicz* 1560, PMŁ 140, por. niżej.

Tryfon (gr. Τρύφων, łac. Tryphon, cerk. Трифон) w materiałach podlaskich występuje wyłącznie w wariantach przekształconych fonetycznie z ch: **Truchan**: *Truchan brat jego* 1545, IMŁ 92; **Truchon**: *Truchon Iwanowicz*, *Truchon Marczyk* 1560, PMŁ 151, 158.

Zofia (gr. Σοφία, łac. Sophia, cerk. София) > **Zochna**: *Zochna Oniszkowa* 1560, IN 69, por. wyżej.

gr. φ, łac. ph > przyswojone z w

Józef (gr. Ιωσήφ, łac. Iosephus, cerk. Иосиф) > **Osiwka**: *Osiwka Bosskowic* 1571, IT 16, por. wyżej.

Serafin (gr. Σεραφίμ, Σεραφίν, łac. Seraphin, cerk. Серафим) > **Serwin**: *Serwin Kuzmik* 1662, PnM 483; w tym wypadku należy brać pod uwagę wpływ na wymowę spółgłoski **f** płynnej **r** po usunięciu poprzedzającej samogłoski **a**, por. por. wyżej.

Sofoniasz (gr. Σοφονίας, łac. Sophonias, scs. Sofinija, cerk. Софония) > **Sowan**: *Sowan Howienowjcz* 1560, PMŁ 159; **Sowon**: *Sowon* 1545, IMŁI 100; *Sowon… Chilko Klimowicz* 1560, PMŁ 133; → **Sowonko**: *Sowonko Łabaczewicz* 1545, IMŁI 103; **Sowun**: *Sowun Proiawa* 1662, PnM 412; **Sawon**: *Sawon Kutpiwcz* 1560, PMŁ 157; *Sawon Hryszkiewicz* 1639, OP 125 → **Sawonko**: *Sawonko Kistiutowicz* 1551, IMŁII 238, por. wyżej.

Krzysztof (gr. Χριστόφορος, Χριστωφόρος, łac. Christophorus, Cristoforus, cerk. Христофор) > **Krzystow**: *Pan Krzystow Chrzęstowski*, *Krzystow Mierzwiński*, 1640–1641, KB 36,13, por. wyżej.

Pinnufij, cerk. Пиннуфий (Sup. 270) > **Pinow**: *Pinow Zworko* 1639, OP 116.

Powyższe imiona występują również w młodszych wtórnych zapożyczeniach gr. φ, łac. ph z przyswojonym już fonemem [f]:

gr. φ, łac. ph > f

Efraim (gr. ‘Εφραίμ, łac. Ephraem, Ephraim, cerk. bibl. Ефрем) > **Jefrem**: *Jefrem Popowicz* 1551, IMŁII 327; **Ofrem**: *Ofrem Irczyc*, *piekarz* 1580, JI 81, por. wyżej.

Eufrozyna, gr. Ευφροσύνη (: ευφροσύνη ‘radość’), łac. Eupfrosyne, scs. Evfrosinija (MalI 361), cerk. Евфросиния (Sup. 375) > **Eufrosinia**: … *et Eufrosinia Zdzichowska* 1640,KD 663; **Eufrozyna**: *Eufrozyna Placińska* 1662, PnM 525.

Filon (gr. Φίλων, łac. Philo, cerk. Филл): **Filon**: *Filon Hriniewiczki*, *Filon Kiersnowski* 1640–1641, KB 33, 11; **Fiłon**: *Fiłon Niesciercz*uk 1639, OP 143; *Fiłon Potrzesz* 1662, PnM 519.

Józef (gr. ‘Ιωσήφ, łac. Iosephus, cerk. Иосиф) > **Josefus**: *Josefus Dukacz* 1673, S.; **Jozef**: *Jozef Hrycew*, *Jozef Juchna a Mikołaj*, *Jozef Woytków* 1578, IG 308, 324, 300; **Jezof**: *Jezof Bernatowicz*, *Jezof Mateiewicz* 1528, JI 192, 195; *Jezof Bajka* 1536, O 23; **Józef**: *Józef Dupicz*, *Józef Strusczyc* 1565, IA 5, 3; *szl. Józef Wysk* 1569, AU 273; *Józef Dachnowski*, *Józef Duchowna*, *Józef Wołków* 1578, IG 304,321; *ślachetny Józef Matysów… Józefa Wołowicz*, *śl. Józef Mierzwiński* 1580, JI 52, 117, 126; *szl. Józef Drozdowski*, *szl. Józef Rudkowski*, *szl. Józef Zaleski* 1676, RPD 387, 350; *Józef Kamieński*, *Józef Trzciński*, *Józef Bazyli Wereszczaka* 1683, 1669, UP 71, 133, 96; *Józef Bujno*, *Woyciech Józef Zaleski* 1687, 1676, UP 84, 70;

Krzysztof (gr. Χριστόφορος, Χριστωφόρος, łac. Christophorus, Cristoforus, cerk. Христофор) > **Christofor**: *Christofor Miłkowski* 1580, JI 8; **Christof**: *szl. Christof Patkowski z Patkowicz* 1569, AU 279; *ślach. Christof niegdy Janusow*, *Christof Mleczyński subkolektor…*, *śl. Christof s. ol. Szczęsnego Kostro*, *Christof Popławski*, *Christof i Frącz… Prostyńscy*, *ślach. Christof Zajęcznicki* 1580, JI 8, 89–98, 124, 71, 7; **Chrystof**: *Chrystof Galecki*, *śl. Chrystof Polietyło* 1580, JI 11, 123; **Krystof**: *śl. Krystof Raczko s. Janow* 1569, AU 289; *śl. Mikołaj Baykowski z bratem Krystofem* 1580, JI 118; *śl. Krystof Brzozowski* 1581–1600, JIII 249; **Krzysztof**: *Krzysztof Pyńto* 1573, IT 43; *szl. Krzysztof Białobrzeski* 1580, JI 120; *Krzysztof Stanisła-*

wowicz, *Krzysztof Szymkiewicz* 1639, OP 123, 120; *Krzysztof Wyszkowski*, *Krzysztof Żelski pisarz bielski* 1643–1660, UP 45, 44; *Krzysztof y Maciej Buratynscy* 1662, PnM 519; *Krzysztoph Juchnowicz*, *Krzysztof Mastalerz* 1663, RP 685, 788; *Krzysztof Chmielewski*, *p. Krzysztof Mieński*, *Krzysztof Milanowski* 1640–1641, KB 23, 27, 9, 13, 33; *Krzysztof Żelski* 1676, KD 102; *szl. Krzysztof Balcerzeniuk*, *szl. Krzysztof Tabiański* 1676, RPD 349, 348; *Krzysztof Grotowski* 1700, UP 71; **Krystof**: *śl. Krystof Raczko* 1569, AU 289; *śl. Mikołaj Baykowski z bratem Krystofem* 1580, JI 118; *śl. Krystof Brzozowski* 1581–1600, JIII 249, por. wyżej.

Nicefor (gr. Νικηφόρος, łac. Nicephorus, cerk. Никифор) > **Nikifor**: *Nikifor Janusczyk*, *Nikifor Miskowicz* 1662, PnM 433, 428; *Nikifor Staśkowicz* 1667, KWB 6, por. wyżej.

Rafał (gr. ‘Ραφαήλ, łac. Raphael, cerk. Рафаил) > **Rafael**: *Rafael Sieniczki* 1569, AU 263; **Rafał**: *Rafał Raczko* 1493, UP 123; *Rafał Jakubowicz*, *Rafał Klekotko* 1528, JI 192; *Rafał Raczko* 1530, JIII 253; *Rafał Martinowicz Kulesz* 1536, O 24; *Rafał Stankowicz* 1551, IMŁII 272; *Daniel Rafal Korowicki* 1661, UP 77; *sz. Rafał Maciejow*, *Rafał… Sikorski* 1569, AU 279, 253; *śl. Rafał Borzimowski*, *śl. Rafał Kalinowski*, *ślachetny Rafał Kosowski* 1580, JI 115, 29, 30, por. wyżej.

Serafin (gr. Σεραφίμ, Σεραφίν, łac. Seraphin, cerk. Серафим): **Serafin**: *Serafin Korzeniowski* 1520, JIII 250; *Serafin Pawłowicz* 1528, JI 190; *Serafin* 1560, IN 76; *Serafin Kowal*, *Serafin Pozlik* 1565, IA 4, 5; *szl. Serafin Maleszewski*, *Serafin Sikorski* 1569, AU 295, 266; *Serafin Onissewic*, *Serafin Pycsowic*, *Serafin Usseński* 1571, IT 13, 14, 16; *Serafin Puchalski* 1576, JIII 256; *śl. Jakob ol. Serafina z Bartkowiąt*, *śl. Serafin Piekuth* 1580, JI 101, 93, por. wyżej.

Sofroniusz (gr. Σωφρόνιος, łac. Sophronius, cerk. Софроний) > **Safranek**: *Wasko Saffranek* 1577, JI 162; **Szafran**: *Gregorius filius Szafran* 1569, AU 245; **Sufron**: *Sufron Wołczkowicz* 1545, IMŁI 100, por. wyżej.

Stefan (gr. Στέφανος, Stephanus, cerk. Стефан) > **Stefan**: *Stefan Oszmieński* 1551, JIII 249; *Stefan Nossacz* 1560, PK 18; *Stefan Slossarz*, *Stefan Zaniewicz* 1560, IN 69; *Stefan Bartleiewicz* 1639, OP 112; *Stefan Mielnik*, *Stefan Woytik* 1662, PnM 421, 430; *Stefan Barabasik*, *szl. Stefan Drozdowski* 1676, RPD 350, 387, por. wyżej.

Teofil (gr. Θεόφιλος, łac. Theophilus, cerk. Феофил) > **Teofil**: *Teofil Brzozowski* 1569, UP 48, por. wyżej.

Trofim (gr. Τρόφιμος, łac. Trophimus, cerk. Трофим) > **Trofim**: *Trofim Dziemidyk* 1662, PnM 438;

Zofia (gr. Σοφία, łac. Sophia, cerk. София) > **Zofia**: *Zofia Kiskielowa* 1558, IS 45, 50; *Zofia Sarnacka* 1580, JI 66; *Zofia Piekutowa* 1640–1641, KB 5; *Zofia Gnoińska Jakubowa Dębińska* 1648, AKJ 210; *nobilis Zofia Gochowa* 1662, PnM 445; *Zofia Bagienska* 1676, RPD 354; **Zofeja**: *Zofeja Izdebskaja* 1528, JI 186, por. wyżej.

łac. f > f

Sposób przejmowania tej łac. spółgłoski ilustruje imię Feliks (: łac. felix), które w podlaskich źródłach historycznych z XVI–XVII w. występuje wyłącznie w formie zbieżnej z łac., przy czym imię zachowuje ortografię łac. w tekstach sporządzonych w języku łac., por.:

Feliks, łac. cognomen Felix (: felix ‘urodzajny, żyzny, szczęśliwy, błogi’), w gr. Φέλιξ (MalI 215, Janow. 98), cerk. Феликс (Sup. 319), w łac. tekstach zachowana ortografia łac. **Felix**: *Felix olim Joannis Mleczko* 1569, AU 236; *nobilis Felix Szawłowski* 1662, PnM 415; **Felicii**: *Felicii Żochowski de Żochy Zybory* 1640, KD 19; **Felicis**: *N. Stanislaus olim Felicis Chmielewski in Chmielewo* 1653, KD 541; *szl. Jan olim Felicis Chodor* 1676, RPD 387; *Felicis Ubysz* 1662, PnM 416; w pozostałych **Feliks**: *Feliks Stoiński*, *Feliks Szaniawski* 1659, 1654, UP 128.

Felician, łac. cognomen Felicianus (: od cognomen Felix MalI 215), cerk. brak: **Felicjan**: *Felician Brzozowski* 1640–1641, KB 18; *szl. Felicjan Kostro* 1676, RPD 346; → F: **Felicianna**: *Felicianna Orzeszkowna* 1662, PnM 434.

Fabian (łac. Fabianus, gr. Φαβιανός, cerk. Фавий, Фавиан): **Fabianus**, **Fabian**, materiał ilustracyjny zob. s. 4.

Filip (gr. Φίλιππος, łac. Philippus, cerk. Филипп) > **Filip**: *Filip Niemiera et Woyno* 1490, AKJ 23; *Filip Jemielik*, *Filip Wielgoszewicz* 1565, IA 8, 11; *Filip Tarasów*, *Filip Dubieński*, *Filip Rymarz*, *Filip Chwaleiew*, *Filip Skomeszków* 1578, IG 70, 305, 306, 333, 335; *ślach. Filip z Nagornych Putkowicz*, *z dóbr brata swego Filipa*, *Filip Sarnacz* 1580, JI 8, 90, 82; **Fylip**: *Fylip Wawrinowicz* 1691, KWB 19, por. wyżej.

Florian, łac. cognomen Florianus (: florens, -ntis ‘kwitnący’ MalI 217), cerk. brak, w tekstach łac. zachowana postać łac.: **Florianus**: *Florianus olim Petri Bakałarzowicz*, *Florianus filius Joannis Loknicki* 1569, AU 241, 243; *Jan*

Florianus Łoknicki 1569, UP 61; *N. Florianus olim Bartholomai Twarowski* 1640, KD 16; w tekstach pozostałych imię jest poświadczone w postaci skróconej: **Florian**: *Floryan Łobeski* 1554–1567, JIII 249; *Florian z siostrą Elżbietą Surmicz* 1558, IB 34; *Florian Bystro*, *Floryian Llobecki* 1571, IT 27, 30; *Florian* 1577, JI 170;…*imieniem śl. Floryana Brusewskiego*, *śl. Andrzej i Florian ol. Stanisława Metela* 1580, JI 106, 103; *Je'Mć Pan Florian Komorowski*, *Florian Moykowski* 1640–1641, KB 38, 39, 16; **Florek**: *Florek Knyszanik* 1565, IA 9.

Franciszek, łac. Franciscus od germ. n. etn. Frank z przyrostkiem -iskus; franciscus 'pochodzący z plemienia Franków; stczes. Františ ek, František (MalI 218), cerk. formy brak. We wszystkich poświadczonych formach imienia zachowana jest etymologiczna spółgłoska f: **Franciscus**: *Franciscus Bilbicz* 1673, S.; *nobilis Franciskus Czarnecki*, *Franciskus Falkowski* 1662, PnM 532, 512; *Franciskus olim Nikolai Gnath* 1569, AU 238; *Franciskus Grzyb*, *Franciskus Snurowski* 1673, S.; *Labsus Franciskus Paciorek de Zajęczniki* 1670, KD k.570; **Francisco**: *G. Francisco Paderewski* 1640, KD 893; **Franc**: *śl. Franc Losz Roski*, *ślachetny Franc Siedlecki* 1580, JI 110, 46; **Franciszek**: *Franciszek Andreikowicz* 1560–1563, RBS 429; *Franciszek Kostka Chociwski* 1691, UP 103; *śl. Andrzej ol. Franciszka Choienski* 1580, JI 100; *Franciszek Maruszowski* 1640–1641, KB 3; *Franciszek Dydyński*, *Franciszek Kobyłecki* 1662, PnM 522, 111; *Franciszek Grodzicki* 1692, UP 133; *Franciszek Maksymilian Ossoliński*, *Wojciech Franciszek Załęski* 1695,1697–1699, UP 68, 121; *szl. Franciszek Rudziński* 1676, RPD 349; *Franciszek Turski Burgrabia Grodzki Mielnicki* 1700, LM 134; p. *Pisarz Francysek Winnik* 1663, RP 788; *Franciszek Zubrzycki* 1563–1566, JIII 248; **Francisz**: *śl. Francisz ol. Wojciecha Brzozowski* 1580, JI 111; **Frąc**: *Frąc Łopienski*, *Frąc Siekluski* 1640–1641, KB 3, 22; *Frąnc Niemoniec*, *Frąc Niemonowic z bratem*, *Frąnc a Jakub Niemońcykowie*, *Frąnc Nowosadowic*, *Frąnc Woit* 1571, IT 20, 11, 12, 32; *śl. Frąc Sokołowski* 1580, JI 105; **Frącek**: *Frącek Dacckowic*, *Frąncek Dylewic*, *Frącek Zdunkowic*, *Frącek Zzylla* 1571, IT 26, 24, 25, 16; *Frącek Frankowski*, *Frącek Popiel* 1566, IA 10, 13; *Frącek Skrzecka* 1639, OP 118; **Frącko**: *Frącko Głodzik* 1639, OP 118; *Frącko Jakubik* 1662, PnM 413; **Frącz**: *szl. Frącz Gałecki*, *szl. Frącz Kulesza* 1569, AU 269, 288; *śl. Marcin ol. Frącza z Thuznowa Horodniczy*, *Frącz Obniski*, *Christof i Frącz…Prostyńscy* 1580, JI 117, 7, 32; *Frącz Sredniczki* 1640–1641, KB 28; **Frączek**: *Frączek*, *Frączek Worszik* 1577, JI 164, 163;

Frączek Stasiewicz kowalow, *Frączek Polonicz* 1560–1563, RBS 429, 451; *Frączek Miękiszyk* 1662, PnM 511; *Frączek Pułtoraczek* 1639, OP 134; **Froncek**: *Froncek Mężaj* 1558, IB 34.

2.2. Przyswojenie imion z gr. θ (theta), łac. th

W związku z tym, że istniały dwa systemy wymowy spółgłosek greckich: system Erazma z Rotterdamu, oparty na transliteracji łacińskich znaków oraz system Johannesa Reuchlina oparty na wymowie bizantyjskiej przejętej w średniowieczu od nosicieli języka greckiego sposób adaptacji imion biblijnych i chrześcijańskich gr. pochodzenia (gr. θ = łac. th) ściśle łączył się z wyznaniem: katolickim lub prawosławnym. W katolickim systemie imienniczym imiona biblijne z gr. θ utrwalały się z substytucją t. Znajduje to odbicie w podlaskim materiale antroponimicznym XVI–XVII w., gdzie obok form łac. mamy też formy przyswojone w polszczyźnie. W tekstach sporządzonych w języku łacińskim zazwyczaj zachowywano łacińską postać imienia, również imiona prawosławne oraz formy pochodne zapisywano w wersji zlatynizowanej, gdzie θ = th:

Agata, gr. ‘Αγάθη (: ἀγαθός ‘dobry’), łac. Agathe (MalI 350), cerk. Агафия (Sup. 346) *Agatha: ieymosc pani Agatha Orzeszkowa podsędkowa Mielnicka* 1662, PnM 435, por. niżej.

Dorota, gr. Δωροθέα (: Δωρόθεος od gr. δώρον ‘dar’ i θεός ‘bóg’), łac. Dorothea (MalI 357), cerk. Дорофея (Sup. 372) > **Dorothea**: *N’lis Dorothea Zieleznicka* 1640, KD 19; *nobili Dorothea Dziadkowska*, *Lipinianki Dorothea et Zophia*, *nobilis famula Dorothea Tołwińska* 1662, PnM 448, 445, 447; *Dorothea Błażewski*, *Dorothea Pałubko*, *Dorothea Striko*, *Dorothea Zawaleyko*, *Dorothea Przystupa* 1666, 1667, 1669, 1668, 1671, S.; *Dorothea filia ote Alberti Piętka* 1679, KD 622; **Dorotha**: *Dorotha Bartosicha wdowa*, *slach. Dorotha Lipczyna*, *Dorotha Josczyńska komornica*, *slach. Dorotha Wyrzykowska wdowa* 1662, PnM 440, 434, 437, 445; *Dorotha Wyszyńska* 1676, RPD 387, por. niżej.

Hiacynt, gr. ‘Υάκινθος (: υάκινθος ‘hiacynt – nazwa kwiatu i kamienia szlachetnego’), łac. Hyacinthus, Yacinthus, Iacintus, Yacentus, scs. Ijakinъtъ (MalI 236), cerk. Иакинф (Sup. 191): **Hiacinthus**: *laboriosus Hiacinthus Wilczuk* 1678, RPD 348; **Hiacyntho**: *N. Hiacyntho ol. Petri Rozbicki* 1640, KD k. 15, 671; **Jacynthy**: *Jacynthy Tołwiński* 1662, PnM 513, por. niżej.

Maciej, hebr. mattitjah(u) ‘dar Jahwe’, gr. Ματθίας, łac. Matthias, cerk. Матфий (Sup. 232). W tekstach łac.: **Mathias**: *Mathias olim Pauli Burak*, *Mathias Puszcza*, *Mathias olim Alberti Radula*, *Mathias olim Stanislai Krupa* 1569, AU 244, 256, 264, 255; *N. Mathias Zaleski* 1640, KD 132; *nobilis Mathias Głuchowski*, *laboriosus Mathias Howien*, *Mathias Milkowski* 1662, PnM 409, 446, 445, 519; *Mathias Stolarz* 1672, S.; *Mathias Bąk* 1673, S.; **Mathia**: *N. Mathia Skolimowski*, *N. Gabriel ol. Mathia Zdzichowski* 1640, KD 392, 158; **Mathiae**: *Mathiae filii Dobroch de Noski*, *Mathiae Ssimanowski… ol. Mathiae Zębek… olim Mathiae Zembrziczki* 1569, AU 248, 265, 240, 250; *Matthiae Jarochowski* 1662, PnM 524; **Mathis**: *Mathis Budkowicz*, *Mathis Tatarzin* 1560–1563, RBS 483, 431, por. niżej.

Mateusz, hebr. mattenaj ‘dar Jahwe’, do gr. przejęte w postaci Ματθαίος, Μαθθαῖος, w łac. przybrało postać Matthaeus (Tron.-Wal. 185; MalI 274), cerk. Матфей (Sup. 232). W tekstach łac.: **Mathaeus**: *Mathaeus Wiszenski* 1569, AU 236; *N. Mathaeus ol. Mathei Uszynski* 1640, KD 531; *pastor Mathaeus* 1662, PnM 416; **Matheus**: *Matheus przasnek piekut*, *Matheus y Macziey Pupankowie*, *Matheus Zaszczyński* 1640–1641, KB 4, 5, 9; *Matheus Ulski*, *Matheus Woienka* 1671, 1673, S.; **Mathaus**: *N’lis Mathaus olim Joachimi Porzeziński* 1640, KD 13; **Matheo**: *N’li Matheo de Christopheri Błoński* 1640, KD 13, por. niżej.

Teodor, gr. Θεόδωρος, (: θέος ‘Bóg’ i δῶρον ‘dar’), łac. Theodorus scs. Theodorъ, cerk. Феодор, pot. Фёдор, Ходор (Sup. 318) > **Theodorus**: *laboriosus Theodorus Wieremiciuk* 1662, PnM 449; **Theodor**: *Theodor Awrylik*, *Theodor Kiewło*, *Theodor Wierzba* 1662, PnM 521, 256, 526, por. niżej.

Teofil (gr. Θεόφιλος, łac. Theophilus, cerk. Феофил) jest poświadczone w materiale źródłowym w formach zlatynizowanych θ = th: **Theophil**: *Theophil Orzeszko* 1662, PnM 435, por. wyżej.

Tomasz, aram. t’oma ‘bliźniak’ przejęte do gr. Θωμᾶς, łac. Thomas (Tron.-Wal. 267; MalI 332), cerk. Фома (Sup. 469) > **Thomas**: *Thomas Wichołka* 1558, IB 39; *Thomas a Mikolai Bierciewici* 1578, IG 6; *N Thomas filius Thoma Skwierczynski* 1640, KD 543; *Thomas Brzozowski*, *Stanisław y Thomas Kalixtoicz*, *Pantalan Gaspar Thomas* 1640–1641, KB 5, 27, 14; *Thomas Kornicki haiduk*, *Thomas Prokopik*, *Thomas Rucki*, *Thomasz Woyno* 1662, PnM 525, 450, 415, 409; *wozny Thomas Zawadzki* 1663, RM 788; *Thomas et agrus Kuxa* 1671, S.; *Thomas Kusnierz* 1673, S.; *p. Thomasz Woyno* 1674, RM 249; **Thoma**: *Jan olim Thoma Olszewski* 1640, KB 9; *…filia olim Thoma*

Zera 1640, KD 11; *Thoma Owsziani* 1569, AU 239 → **Thomek**: *Thomek Korczak*, *Thomek Napasczicz*, *Thomek Prokuratorowicz*, *Thomek Radziewicz*, *Thomek Skutnik*, *Thomek Szostak*, *Thomek Winowicz* 1560–1563, RBS 440, 435, 420, 430, 414; *Thomek Chłusik*, *Thomek Niemczyk krawiec* 1662, PnM 430, 432; *poddany p. Woynow Thomek* 1674, RM 249; **Thomko**: *Thomko Domasz* 1558, IB 43; *Thomko Paskowicz* 1558, IS 55; *Macz*, *Thomko Kudokoniczi*, *Thomko Czupurno* 1560–1563, RBS 483, 481, 415, por. niżej.

θ = th > t, t' > c, c', cz'

Adaptacja imion greckich do polszczyzny odbywała się za pośrednictwem łaciny, dlatego w końcowym rezultacie utrwaliły się one z t, o czym świadczą niżej przytoczone poświadczenia:

Agata (gr. Ἀγάθωη, łac. Agathe, cerk. Агафия) > Agata: *pani Agata Siestrzewitowska* 1662, PnM 442, por. wyżej.

Dorota (gr. Δωροθέα, łac. Dorothea, cerk. Дорофея) > **Dorota**: *urodzona Dorota Gnoińska* 1580, JIII 245; *Dorota Falkowna*, *Dorota Wyrzykowska* 1640–1641, KB 3, 21, 38; *Dorota Stasiowa*, *Dorota Bondarczanka* 1662, PnM 428, 531; *szl. Dorota Babińska*, *szl. Dorota Kuleszyna* 1676, RPD 353, 387, por. wyżej.

Hiacynt (gr. Ὑάκινθος, łac. Hyacinthus, Yacinthus, Iacintus, Yacentus, cerk. Иакинф) > **Hiacynt**: *Hiacynt Kucharski* 1666, UP 40; *Wojciech Hiacynt Orzeszko* 1685, UP 126; **Jacenty**: *JacentyTapski* 1662, PnM 483, por. wyżej.

Maciej (gr. Ματθίας, łac. Matthias, cerk Матфий) > **Matias**: *Matias Gazługa* 1528, JI 184; *ślach. Matias Pliska* 1580, JI 13; *Mikolay olim Matias Brzezniczki* 1640–1641, KB 12; *Matias Sienniuk* 1673, S.; **Macyas**: *Macyas Stasiew* 1558, RG 7; **Matyas**: *ślachetny Matyas Łuniewski,…Matyas Uszeńscy* 1580, JI 53, 72; *Matyas i Jakób*, *poddani Buczyńskiego* 1640–1641, KB 37; *Matyas Mastalerz* 1663, RP 788; **Matyasz**: *Matyasz Wcisłowski* 1560, PMŁ 146; *Matyasz Romaszko* 1580, JI 80; *Matyasz Dołęga*, *Matyasz Poroga* 1639, OP 118; **Matyjasz**: *Matyjasz z Borkiw* 1580, JI 80; *Matyjasz Mackiewicz* 1607, AK 171; **Matey**: *Matey Jakubowicz Czastnik*, *Matey Dubowski*, *Matey Guzewicz*, *Matey Krak*, *Matey Michajłowicz*, *Matey*, *Mikołaj Janowicz*, *Matey Panok*, *Matey Pawłowicz*, *Matey Tomkowicz* 1528, JI 195, 193, 196, 188, 196, 190, 187, 188; *Matey Moisiik* 1662, PnM 529; **Matiej**: *Matiej Białosuknia*, *Matiej Wrotienskij* 1536, O 24, 23; **Matsiey**: *Matsiey Olefierów*

1578, IG 305; **Matszey**: *Matszey Jakonow* 1578, IG 60; **Maciej**: *Maciej Lewart Zaborowski* 1535, UP 97; *Maciej Howieynowicz*, *Maciej Skowronek* 1545, IMŁI 101, 108; *Maciej Iwaszkowicz* 1551, IMŁII 258; *Maciej Burszyc*, *Maciej Olizar* 1558, IS 51, 50; *szl. Maciej Paniatowski*, *Maciej Zawichost* 1569, AU 267, 293; *Maciej Bielawski* 1572, JIII 249; *sławny Maciej Cholewa*, *ksiądz Maciej Winski* 1580, JI 4, 42; *Maciej Moniuszko*, *szl. Maciej Moreszka* 1676, RPD 350, 349; **Maciey**: *Maciey Janowicz* 1551, IMŁII 258, 249; *Maciey Miedznik* 1558, IS 51, 57, 50; *szl. Maciey Schab*, *Maciey Schabek* 1558, IB 35, 36; *Maciey Białaszek*, *Maciey Jeżewicz*, *Maciey Steczowicz* 1565, IA 3, 4, 5; *Maciey Bednarz* 1577, JI 165; *Maciey Bokaczewicz* 1639, OP 114; *Maciey Jelnicki* 1662, PnM 482; *Maciey Sobociński* 1663, RP 684; **Macziej**: *Macziej Mackowicz* 1558, RG 6; **Maczei**: *Simon Macziei Chorkowicz*, *Macziei Cimoszowicz*, *Macziei Krawiecz* 1560–1563, RBS 426, 464, 420; **Macziey**: *Macziey Jusskieliss*, *Macziey Ostasskiewicz*, *Macziey Polixic* 1558, RG 365, 29, 497; *Macziey Buczkonicz* 1560–1563, RBS 481; *Matheus y Macziey Pupankowie*, *Macziey olim Thoma Woyno Sabik* 1640–1641, KB 5; **Maczii**: *Maczii Lesczinski*, *Maczii Chudko//Maczii Hutko* 1560–1563, RBS 426, 427, 434; **Matij**: *Matij Matczuk*, *Matij Szupilik*, *Matij Wołosz* 1662, PnM 423, 428, 424; **Mac**: *Mac Karczmit*, *Mac Kowalowicz* 1545, IMŁI 110, 111; *Mac Jecewicz*, *Mac Lieydzisz*, *Mac Storczukowicz* 1551, IMŁII 263, 259, 257; *Mac a Fiedzko Kurianowicze*, *Mac Sienkowicz* 1560, PMŁ 170, 143; *Mac Oleszkowicz* 1600, AK 153; → **Macio**: *Macio Kratowicz* 1558, IS 54; **Maciek**: *Maciek (sędzia Mielnicki)* 1494, JIII 250; *Tomasz z Maćkiem* 1558, IB 42; *Maciek Biały*, *Maciek Chromy*, *Maciek Januszewicz* 1565, IA 3, 11, 8; *szl. Maciek s. Stanisławow* 1569, AU 276; *Maciek Lengwoicik*, *Maciek Pierdzioch*, *Waśko a Maciek sllomianccykowie* 1571, IT 18, 16, 8; *Maciek Minkowicz* 1600, AK 155; **Mack**: *Mack Czerwonka* 1565, IA 7; **Macko**: *Macko Gowieinowicz*, *Macko Wiereszyc* 1545; IMŁI 111, 94; *Macko Balkowicz*, *Macko*,… *Misko Jackowicz*, *Macko Junczycz* 1551, IMŁII 276, 288, 310; *Maćko Byczko* 1558, IB 39; *Macko Siemionowicz* 1560, IN 64; *Macko Baczkowicz*, *Macko Zezulicz* 1560, PK 21, 11; *Macko Jacko Jancewicze*, *Macko Jewchimowicz*, *Macko…Koszkowicz* 1560, PMŁ 122–170; *Macko Jenczycz* 1560–1563, RBS 415; *Macko Wróbl* 1565, IA 3,5; *Macko Sllomianka* 1571, IT 26; *Maćko z Grodzka* 1580, JI 81; *Macko Buraczyk* 1639, OP 142; **Maciuł**: *Maciuł Giedroycz* 1578, IG 74; **Macuta**: *Macuta Borowski* 1676, RPD 387; *Macuta* 1545, IMŁI 110; **Macz**: *Macz*, *Thomko*

Kudokoniczi 1560–1563, RBS 481; *Macz Piotrowicz*, *Macz Stankowicz* 1560, PK 4,6; → **Maczko**: *Maczko Łabun* 1558, IB 39; *Maczko Bezruczka* 1558, IS 55; *Maczko Kritowicz* 1560–1563, RBS 477; *Maczko Braczowicz* 1562, RBS 452; *Maczko Loska* 1569, AU 245; *Maczko Derka* 1600, AK 155; **Maczuta**: *Maczuta a Lukass Piywodziczy* 1558, RG 32; *Maczuta Wołkohonowicz* 1565, IA 6, por. wyżej.

Mateusz (hebr. mattenaj, gr. Ματθαίος, Μαθθαῖος, łac. Matthaeus, cerk. Матфей) > **Matis**: *Matis Brostowski*, *Matis Mielkowicz*, *Matis*, *Michał Nurczowiczi*, *Matis Owdisowicz*, *Matis Blaczenicz* 1560–1563, RBS 418, 475, 416, 426, 500; *Matis Chimanczik*, *Matis Ozega*, *Matis Wilk* 1577, JI 167, 162, 161; *śl. Matis Herman*, *śl. Matis ol. Rosłana Kulesza z Bykow*, *Matis Skwarek* 1580, JI 100–120; *Matis olim Georgij Bolesta*, *Jan Matis Moniuszkowie*, *Matis olim Stanislai Kalisczyk*, *Matis Kozula* 1640–1641, KB 12, 38, 3, 35; **Matisz**: *Matisz Jołtanczyc* 1560, PK 25; *śl. Matisz Warchel* 1580, JI 94; **Matous**: *Matous Bagienski* 1640, KB 8; **Matos**: *Matos Laczowicz*, *Matos Waczewicz* 1560, PK 8, 6; **Matus**: *Matus Kuklewicz*, *Matus Mikołaiewicz* 1639, OP 123, 125; *Matus Czayka* 1662, PnM 427; **Matuś**: *Matuś Mordas* 1560, PK 13; **Matys**: *Matys… Michałowicz* 1528, JI 188, 193; *Matys Zbyszkowski* 1536, O 23; *Matys Chmielinka* 1558, IB 37; *Matys Bielewicz*, *Matys Mońkow* 1558, IS 54, 57; *Matys Noszczyc* 1560, PK 13; *Matys Onackowicz*, *Matys Wisłowski* 1560, PMŁ 128, 137; *Matys Sika* 1560, IN 65; *Matys Baranek* 1565, IA 5; *Matys Gąsiorek*, *Matys Marusska*, *Matys Nossal* 1571, IT 9, 18; *Matys Androwic*, *Matys Ginwiło* 1573, IT 34, 43; *Adam*, *Matys Panowiczy* 1578, IG 317; *ślachetny Matys Jedynak z cześnikami swemi*, *śl. Matys Żędzian* 1580, JI 54, 121; *Matys Kalabunowicz* 1631, KWB 2; *Matys Mikołaiewicz* 1639, OP 123, 125, 125; *Matys Bebko* 1662, PnM 530; **Mateusz**: *Mateusz Żmijewski* 1520, JIII 248; *Mateusz Racianowskij* 1551, IMŁII 241; *Mateusz Szyszka* 1565, IA 3; *szl. Mateusz Chojecki* 1569, AU 269; *Mateusz Mazurczyk* 1639, OP 132; *Matheus Domasiewski*, *Matheus Warejko* 1666, 1668, S.; *Matheus Juchnik*, *Marcin Mateusz Skłodo* 1640–1641, KB 2, 3; *Mateusz Bosiak Tołwiński*, *Mateusz Jachowski*, *pan Mateusz Jakubowski Skorynka* 1662, PnM 512, 408, 518; *szl. Mateusz Brozieniuk*, *szl. Mateusz Zajkowski*, *Mateusz Sikora* 1676, RPD 348, 354, 353; **Matusz**: *szl. Matusz s. Marcinow* 1569, AU 288; *Matuss Csmielik*, *Matuss Sikora* 1571, IT 10, 11; **Matysz**: *Matyss pisarz*, *Matyss Szklarz* 1560, IN 67, 66; *Matysz Choiński*, *Matysz wdowiec* 1662, PnM 410, 513, por. wyżej.

Teodor (gr. Θεόδωρος, łac. Theodorus, cerk. Феодор) > **Teodor**: *jegomc pana Teodora Lackiego* 1580, JI 65; *Teodor Wierzba* 1674, RM 264; *Teodor Kiewłowicz* 1689, KWB 17; → F: **Teodora**: *Oxiuticha Teodora* 1662, PnM 424; *Teodora Karczewska* 1692, AWAK 31, s. 62, por. wyżej.

Teofil (gr. Θεόφιλος, łac. Theophilus, cerk. Феофил): **Teofil**: *Teofil Brzozowski* 1569, UP 48; **Tophil**: *JMP Tophil Brzozowski Woyski Bielski* 1640–1641, KB 13, por. wyżej.

Tomasz (gr. Θωμᾶς, łac. Thomas, cerk. Фома) > **Tomasz**: *Tomasz Zubrzycki* 1556–1557, JIII 248; *Tomasz Andryssowicz*, *Tomasz Owsiany*, *Tomasz Waskowicz* 1558, IB 35, 36; *Tomasz Biercew* 1578, IG 336; *Tomass Sik*, *Tomass Sikowic* 1571, IT 16, 17, 19; *ślachetny Tomasz Jassczołta*, *śl. Tomasz ol. Jana Sikora*, *śl. Tomasz Sokołowski* 1580, JI 48, 104, 106; *Tomasz Ożarowski* 1663, RP 684; *Tomasz Bagienski*, *szl. Tomasz Szorc* 1676, RPD 354, 350; *Tomasz Wąż* 1696, UP 143; *Tomasz Drohojowski* 1697, UP 139; → **Tomek**: *Tomek Jassynczyc* 1558, IS 49; *Tomek Bogdzik*, *Tomek Diki*, *Tomek Uszeński*, *Tomek Iwaszkowic*, *Tomek i Stan Kulczyk*, *Tomek Maciukowicz* 1566, 1565, IA 10, 11, 5, 7, 6, 3; *Tomek Tkaczyk*, *szl. Tomek Twarowski* 1569, AU 276; *Tomek Ballamut*, *Tomek Jodko* 1571, IT 8, 14; *Tomek Skopów* 1580, JI 81; *Tomek Mikołayczyk*, *Węckowicz* 1639, OP 133; *Tomek Chomik*, *Tomek Januczyk* 1662, PnM 432, 6, 433; *Tomek Joszczyk* 1674, RM 244; **Tomka**: *Tomka Budzew* 1578, IG 141; **Tomko**: *Tomko Janowicz*, *Tomko Puczka* 1528, JI 216, 192; *Tomko Soycz* 1545, IMŁI 99; *Tomko Howinowicz*, *Tomko Sycz* 1551, IMŁ II 274, 279; *Tomko Duda*, *Tomko Zagarynowicz* 1558, IB 43, 42; *Tomko Chyliuda* 1558, IS 56; *Tomko Choroskowicz*, *Tomko Wiereszczaka* 1560, PK 8, 4; *Tomko Juszkowicz*, *Tomko Młynarz* 1560, PMŁ 170, 130; *Tomko Sobolewski* 1639, OP 119; *Tomko Wieliczko* 1662, PnM 425; **Tomeczko**: *Tomeczko* 1545, IMŁI 98, por. wyżej.

θ = th > f

Imiona chrześcijańskie z gr. θ przejmowane za pośrednictwem scs. oparte były na średniowiecznej wymowie bizantyjskiej, gdzie θ = f. Dlatego na najwcześniejszym etapie przyswajania cerkiewnych form imiona ludności prawosławnej ulegały przekształceniom fonetycznym, gdzie θ = f > ch, chw, w, p. Dobitnie ilustrują te zmiany występujące w podlaskim materiale

źródłowym imiona gr. pochodzenia, które na etapie wcześniejszego przyswajania przejmowane były z substytutem fonemu [f].

– starsza adaptacja z substytucją ch//h, chw, w, p

θ = f > ch

Antym, Antemiusz, gr. Ἀνθιμος (el.wikipedia.org › wiki › Μητροπολ), łac. Anthimus (Janow. 27), cerk. Анфим (Sup 118), w materiale źródłowym imię jest poświadczone wyłącznie z substytutem spółgłoski f = ch: Anachym: *Anachym Dybicz* 1560, PK 20; Anchim: *Anchim* 1545, IMŁI 112; *Anchim Kacienia*, *Anchim Miszkowicz* 1551, IMŁII 246, 290; *Anchim Ilkowicz*, *Anchim Kłykowicz* 1560, PMŁ 139,132; *Anchim Trochonowicz* 1560, PK 21 → Anchycz: *Anchycz Dybicz* 1560, PK 20.

Aretas, z gr. ’αρηθός ‘pożądany’, ’αρετή ‘dobroć, zaleta’ (SGrP) albo z nabat. charita ‘kowal ’ (Tron.–Wal. 47), gr. Ἀρέτας, Αρέθας, łac. Aretas, Areta, Aretae (LV), cerk. Арефа (Sup. 379) > Arecha: *Arecha Kuszczycz* 1560, PMŁ 169; Orech: *Łochwien a Philip y Orech* 1565, IA 5, por. niżej.

Eleutery, Eleuteriusz, gr. Ελευθέριος, Ελεφθέριος (: ‘εκεύθερος ‘swobodny, dostojny’), cerk. Еливферий, pot. Олферий (Janow. 81, Sup. 180) > **Olich**: *Olich Osipowicz* 1560, PMŁ 130; *Olich z Moszczonej* 1600, AK 155; → **Olichno**: *Olichno Moyszyc* 1639, OP 121, por. niżej.

Eutymiusz, gr. Ευθύμιος ‘pogodny, dobroduszny, życzliwy’, łac. Euthymius (Bubk 99–100; Janow. 89, 93), cerk. Евфимий (Sup. 178) > **Olchim**: *Olchim* 1545, IMŁI 110; *Olchim Polinczicz* 1560–1563, RBS 497; *Olchim Olfieiewicz* 1569, IA 10; *Olchim Chimaniewicz* 1577, JI 165; **Olchin**: *Olchin Poluczycz* 1558, IS 58.

Parteniusz, gr. Παρθένιος, łac. Parthenius (Janow. 213), cerk. Парфений, st. kalend. Парфен, pot. Пархентей, Пархом (Sup. 265) > **Parchuc**: *Parchuc Jackowicz* 1560, PMŁ 125; **Pierchuc**: *Pierchuc Hankowicz* 1551, IMŁII 300; *Pierchuc Hrybko* 1560, PMŁ 135; **Pierchucz**: *Pierchucz Swisthow* 1558, IB 41; *Pierchucz Babienia*, *Pierchucz Doroszewicz*, *Pierchucz Tarasowicz* 1560, PK 5, 7, 18, 14; **Pierchus**: *Pierchus*, *Philis Pauloniczy* 1560–1563, RBS 496, por. niżej.

Teodor (gr. Θεόδωρος, łac. Theodorus, cerk. Феодор) > Chodor: *Chodor*, *Chodor Sidorowicz* 1545, IMŁI 100; *Chodor* 1558, IB 44; *Chodor Sancewicz*

1551, IMŁII 288; *Chodor Siemieniaczyc* 1558, RG 6; **Chodorij**: *Chodorij Łazowski* 1640, KD 45; **Chodam**: *szl. Chodam Wasilewicz* 1569, AU 275; **Chodko**: *Chodko Roiowicz* 1558, IB 40; **Chodzko**: *Chodzko Jarmocewicz* 1545, IMŁI 112; **Chotko**: *szl. Chotko s. Sienkow* 1560, AU 275; *Chotko Pietuch* 1562, RBS 452; *Chotko Swiecz* 1558, IB 37, por. wyżej.

Tomasz, (gr. Θωμᾶς, cerk. Фома) > **Choma**: *Choma Bodagowicz*, *Choma Siemuczyk* 1558, IB 35, 44; *Choma Dmitrowicz*, *Choma*, *Anton Iwanow*icz 1560, PMŁ 153, 140; *Choma Dworanin* 1577, IA 167, 169; *Choma Gmionuk*, *Choma Weszeło* 1662, PnM 446, 435; *Choma Grijniewicz*, *Choma Kalabunowicz*, *Choma Nieradczyc* 1551, IMŁII 269, 234, 293; *Choma Maciuchowicz*, *Chacz Choma Pietrasowicz* 1560, PK 14, 16, 22; *Choma Micz* 1566, IA 10; *Choma Olicowicz* 1545, IMŁI 108; *Choma*, *Micz Skoczkoniczi*, *Choma Żerebiło* 1560–1563, RBS 463, 431; *Choma Skoczkowicz*, *Choma Żerebiło* 1558, IS 53, 50; **Chomacz**: *Chomacz s. Kuźmin* 1569, AU 276; **Chomka**: *Matfiey a Chomka Nareykow* 1578, IG 324; *Chomka Rudczyc* 1558, IB 37, por. wyżej.

Tymoteusz, gr. Τιμόθεος, ‘czciciel Boga’, łac. Timotheus, scs Timothei, Timotei, Timofei (Tron.-Wal. 268; MalI 335); cerk. Тимофей (Sup. 309) > **Tymoch**: *Thymoch*, *Hawryło a Roman Potoroczicy* 1558, RG 465; *Tymoch Kondratow* 1578, IG 72, por. niżej.

θ = f > chw//hw

Aretas (gr. Αρέθας, cerk. Арефа) > **Orehwa**: *Orehwa olim Iwan* 1569, AU 245, por. wyżej.

Eleutery, Eleuteriusz (gr. Ελευθέριος, Ελεφθέριος, cerk. Еливферий, pot. Олферий) > **Olichwier**: *Olichwier* 1558, IB 38; *Olichwier Onichimowicz* 1558, IS 58; *Josz a Olichwier Onosskowiczy* 1558, RG 374; *Olichwier Onchimonicz* 1560–1563, RBS 497; *Olichwier Macieiewicz* 1565, IA 13; *Olichwier Filipów* 1578, IG 70, por. wyżej.

Maciej (hebr. Mattitiah(u), gr. Ματθίας, łac. Matthias, cerk Матфий) > **Mathwy**: *Mathwy*, *Daniło a hrissko Josiewici* 1558, RG 7, por. wyżej.

Mateusz (hebr. mattenaj, gr. Ματθαίος, Μαθθαῖος, łac. Matthaeus, cerk. Матфей) > **Mathwiey**: *Hryssko Mathwiej Szidorowiczy* 1558, RG 35; *Mathwiey Mielnik* 1558, IS 58; **Matochwiej**: *u Matochwiea Czabaiuka*, *Matochwiej Maleszuk*, *Matochwiej Sawczyk* 1662, PnM 515, 521, por. wyżej.

Parteniusz (gr. Παρθένιος, łac. Parthenius, cerk. Парфений) > **Parchwien**: *Parchwien Cewielkowicz z bracią* 1558, IB 40; *Parchwien Bondarewicz*, *Parchwien Bonda* 1560, PK 8, 20; **Pierchwin**: *Pierchwin* 1558, IS 58, por. wyżej.

Teodor (gr. Θεόδωρος, łac. Theodorus, cerk. Феодор) > **Chwedor**: *Mikita a Chwedor Iwankowici* 1558, RG 4; *Chwedor Bruszczyk*, *Chwedor gospodarz*, *Chwedor Iwaszczuk*, *Chwedor Jędrzyk*, *Chwedor Kalniczyk*, *Chwedor Kokunik*, *Chwedor Kurko*, *Chwedor Trubai* 1662, PnM 421–523; **Hwiedor**: *Putilo i Hwiedor* 1640–1641, KB 11 → **Chwedko**: *Chwedko Gołkowski*, *Chwedko Jowicz*, *Chwedko Morhalik*, *Chwedko Trynkibir* 1662, PnM 529, 536, 531; **Chwedzko**: *Chwedzko Kusnierz* 1545, IMŁI 100; **Chwedz**: *Chwedz Słoniewicz* 1545, IMŁI 115; **Chwes**: *Chwes młynarz* 1662, PnM 526; **Chwiec**: *Chwiec Kołodziejowicz* 1551, IMŁII 299; *Chwiec Młynarz*, *Chwiec Szczepanowicz* 1558, IB 43, 39; *Chwiec Orbaczenic* 1558, IS 52; **Chwiecko**: *Chwiecko Kuckowicz* 1545, IMŁI 103; *Chwiecko Chorenik*, *Chwiecko Czynionka*, *Chwiecko Grzywossicz*, *Chwiecko Kisłowicz* 1558, IB 37, 43, 34, 40; *Chwiecko Chrinczycz* 1558, IS 49; *Chwiecko Milianowicz*, *Chwiecko Popowicz* 1560, PK 6, 18; *Chwiecko Siendziukowicz* 1560, PMŁ 133; **Chwiedor**: *Chwiedor Chlabicz*, *Chwiedor a Waszil Oliesskowic* 1558, RG 20, 375; *Chwiedor Proskurka* 1558, IS 49; *Chwiedor Demidowicz* 1560, PK 23; *Chwiedor Rodozycz* 1561, IA 3; *Chwiedor Onaczkowic* 1560–1563, RBS 423; *Chwiedor olim Siemion*, *Chwiedor Zajęczyński* 1569, AU 246, 274; *Chwiedor Iwanczuków*, *Chwiedor Macków*, *Chwiedor Micków* 1578, IG 335, 300, 299; *śl. Chwiedor* 1580, JI 125; *Chwiedor Chawra*, *Chwiedor Pronek*, *Chwiedor Zawadzki* 1662, PnM 441, 530, 685; **Chwiediey**: *Chwiediey Szumkowicz* 1558, IB 42; **Chwiedka**: *Chwiedka Gołąb* 1662, PnM 421; **Chwiedko**: *Chwiedko Dyrlatka*, *Chwiedko Skripko* 1551, IMŁII 236, 232; *Chwietko Barthulia*, *Chwiedko Sidło* 1558, IB 41; *Chwiedko Hryniewicz*, *Chwiedko Matiejewicz*, *Chwiedko Miakuszczyc*, *Chwiedko Pankowicz* 1560, PK 6, 22, 12, 5; *Chwiedko* 1560–1563, RBS 464; *Chwiedko Ostapowicz* 1578, IG 311; *Chwiedko Artiszyk*, *Chwietko Baraniuk*, *Chwiedko Bykowski de Szpaki*, *Chwiedko Kusnierz* 1662, PnM 524, 431, 433, 412; **Chwieduła**: *Chwieduła Pierchurowicz* 1560, PK 17; **Chwiedz**: *Chwiedz Bokaniewicz*, *Chwiedz Pacewicz* 1545, IMŁI 92, 290; *Chwiedz Krzijwy* 1551, IMŁII 261; *Szymko Mielnik a Chwiedz z Wołkowiska* 1558, IB 43; *Chwiedz Onasskowicz* 1558, RG 21; **Chwiedziec**: *Chwiedziec Orechwicz* 1560, PMŁ 147; **Chwiedzko**: *Chwiedzko Szyło* 1545, IMŁI 92; *Chwiedzko Borysowicz* 1545, IMŁII 92; *Chwiedzko Pawłowicz* 1558, RG 28; *Chwiedzko Hryszko Bo-*

żek, *Chwiedzko Chodycz* 1560, PK 7, 20; *Chwiedzko Doroszewicz*, *Chwiedzko Hryniewicz*, *Chwiedzko*, *Hleb Jankowicz*, *Chwiedzko Kalabunowicz*, *Moisa Chwiedzko Nowosadcy*, *Chwiedzko Truchozy* 1560, PMŁ 153, 160, 127, 122,131, 159; *Chwiedzko szydło* 1565, IA 10; **Chwietko**: *Chwietko Krziwossicz*, *Chwietko Reszetnikowicz*, *Chwietko Waskowicz* 1558, IB 35, 41; *Chwietko Zdanowicz* 1558, IS 58; *Chwietko siesiewicz* 1569, AU 275; **Cswiećko**: *Cswiećko Biernik*, *Cswiećko Rudzik* 1571, IT 35, 36; **Chwieczko**: *Chwieczko Szupel*, *Chwieczko Uliczko* 1558, IB 45, 43; *Chwieczko Czibrynczyc* 1560, PK 5; *Chwieczko Andrzeiowicz*; *Chwieczko Awdzieszowicz*, *Chwieczko Jaworowicz*, *Ichnat*, *Chwieczko Kapowiczi*, *Chwieczko Ramuczicz* 1560–1563, RBS 477, 427, 459, 490, 480; *Iwan olim Chwieczko* 1569, AU 246; *Jan ślosarz z Chwieczkiem* 1577, JI 163; **Chwieć**: *Chwieć Chomutkowicz* 1551, IMŁII 300; → F: **Chwieda**: *szl*. *Chwieda Hobasiowa*, *Chwieda Klimkowa* 1569, AU 275; *Chwieda Chwiedorowna mamka*, *Chwieda wdowa Łaczkowa*, *Chwieda Przynaliyka* 1662, PnM 434, 427; **Chwiedia**: *Chwiedia żona Ulianowa* 1662, PnM 471; **Chwiedzia**: *Chwiedzia marcinicha* 1560, PMŁ 129, por. wyżej.

Tymoteusz (gr. Τιμόθεος, łac. Timotheus, cerk. Тимофей) > **Tymochwiej(ow)**: *Olyszey Tymochwiei(ow)* 1578, IG 376; **Cimochwiej(ewicz)**: *Hrysko Czimochwiei(ewicz)* 1558, RG 28, por. wyżej.

θ = f > w

Aretas (gr. Αρέθας, cerk. Арефа) > **Orewko**: *Orewko Wieryzycz* 1560, PMŁ 156, por. wyżej.

Maciej (hebr. Mattitiah(u), gr. Ματθίας, łac. Matthias, cerk. Матфий) > **Matwij**: *Matwij stolarz* 1551, IMŁII 246; **Matyw**: *Matyw Krywopusk* 1578, IG 56, por. wyżej.

Mateusz (hebr. mattenaj, gr. Ματθαίος, Μαθθαῖος, łac. Matthaeus, cerk. Матфей) > **Matwiey**:… *Matwiey a Supron Bohatyrowiczy*…1558, RG 373; *Matwiey Fiedorowicz*, *Matwiey Popowicz* 1639, OP 109, 121, por. wyżej.

θ = f > p

Agata (gr. ‘Αγάθωη, łac. Agathe, cerk. Агафия) > **Hapa**: *Hapa Korolczycha*, *Hapa Kuzlanka*, *Hapa Maleszanka*, *Hapa Protasowa* 1662, PnM 429, 531, 532; → **Hapna**: *Hapna Chwedkowicz* 1662, PnM 528, por. wyżej.

Agaton, gr. ‘Αγάθων, łac. Agatho (Janow. 10), cerk. Агафон (Sup. 105) > **Hapon**: *Hapon Masiukowicz* 1551, IMŁII 285; *Hapon Iwanczow*, *Januc a Hapon Sziedelniki* 1558, RG 32, 25; *Hapon Joskowicz* 1560, PK 15; *Hapon Miskonicz* 1560–1563, RBS 477; *Hapon Piotrasz*, *Hapon Sakowicz* 1639, OP 116, 111; *u Hapona Kisluka* 1662, PnM 515; **Hapun**: *Hapun Bodawicz* 1558, IB 38; *Hapun Chlebkowicz* 1560, PK 8; *Hapun Pssenniczny* 1560, IN 63; **Hapien**: *Hapien Rudczyc* 1558, IB 37; **Hapim**: *Hapim Joskowicz* 1560, PK 14; **Hapa**: *Hapa z Mielnika*, *piekarz* 1580, JI 81.

Atanazy, gr. ‘Αθανάσιος ‘nieśmiertelny’, łac. Athanasius (BubK 47–48), cerk. Афанасий (Sup. 126) > **Opanas**: *Opanas Nuszkowicz* 1545, IMŁI 92; *Opanas filius Jasman* 1569, AU 24.

Eustacjusz//Eustazjusz, gr. Ευστάθιος//Εφστάθιος (: gr. εύ-σταθής ‘dobrze zbudowany, silny, zdrowy’, łac. Eustathius (Janow. 92), cerk. Евстафий, pot. Остап (Sup. 177) > **Ostap**: *Ostap Cisiukow* 1558, RG 361; *Ostap Sanka Babiczi* 1560, PK 12; *Ostap Pawłow* 1578, IG 61; *Ostap Lebiedź* 1639, OP 135; *Ostap Kaliszik*, *Ostap Karluk*, *Ostap Pawlik* 1662, PnM 413, 414, 535; → **Ostapek**: *Ostapek Swinczyk* 1662, PnM 525; **Ostapko**: *Ostapko Holunczyc*, *Ostapko Kudawidowicz*, *Ostapko Nackowicz* 1551, IMŁII 301, 235, 304; *Ostapko Kalisiewicz*, *Ostapko Kurczewicz* 1558, IB 37, 36; *Ostapko z Iliaszem* 1558, IS 53; *Waszko a Ostapko Mikuliczi* 1558, RG 5; *Ostapko Chodkowicz*, *Ostapko Laczewicz* 1560, PK 8, 14; *Ostapko Stohniejkowicz* 1560, PMŁ 178; *Ostapko Cimoszowicz*, *Josko*, *Ostapko Siczewiczi* 1560–1563, RBS 475, 459; *Ostapko Mieleszkowicz* 1567, IMBS 182; *Ostapko olim Andreae* 1569, AU 265; *Ostapko Cyganow*, *Ostapko Klepacz*, *Ostapko Niebyth* 1578, IG 82, 305, 67; *Ostapko Siemionowicz* 1639, OP 124, por. niżej.

– młodsze przyswojenie θ = f

Aretas (gr. Αρέθας albo z nabat. charita, cerk. Арефа) > **Orefa**: *Orefa Kodzicz* 1545, IMŁ 105, por. wyżej.

Ateneusz, gr. Αθήναιος ‘ateński’, łac. Athenaius, ros. st. kalend. Атеней, Афиней (Sup. 125, 126 > **Ofiey**: *Andrzey syn Ofiey z Brańska* 1558, IB 34.

Eleutery, Eleuteriusz, gr. Ελευθέριος, Ελεφθέριος (: εκευθερος ‘swobodny, dostojny’), cerk. Еливферий, pot. Олферий (Janow. 81, Sup. 180) > **Olifer**: *Olifer Omelianowicz* 1639, OP 112; **Olifier**: *Olifier Bucko* 1639, OP 142, por. wyżej.

Eustacjusz//Eustazjusz, gr. Ευστάθιος//Εφστάθιος (: gr. εύ-σταθής ‘dobrze zbudowany, silny, zdrowy’, łac. Eustathius (Janow. 92), cerk. Евстафий (Sup. 177) > **Ostafiey**: *szl. Ostafiej s. Janow*, *szl. Ostafiej s. Piotrow* 1569, AU 267, 277; *Ostafiei Kuniec*, *Ostafiei Stary* 1571, IT 14, 36; *Ostafiey Andrzeiowicz* 1639, OP 109, por. wyżej.

Mateusz (gr. Ματθαίος, łac. Mathaeus, cerk. Матфей) > **Matfiej**: *Matfiej Chotianów* 1578, IG 329; **Matofiey**: *Matofiey Doylid* 1578, IG 323; *Matofiey poddany iegomosci pana Markowskiego* 1662, PnM 518, por. wyżej.

Parteniusz (gr. Παρθένιος, łac. Parthenius, cerk. Парфений) > **Parf(i)en**: *Parffen Kuryanow* 1558, RG 32; *Parfien Jakowcew*, *Parfien Jakowów* 1578, IG 308, 315; *Parfien Łopienks*, *Parfen Wieszeni* 1639, OP 121, 108; *Parfen Kuchowicz* 1662, PnM 530, 527; **Parafin**: *Parafin Buczynik*, *Parafin Karpos*, *Parafin Kuczewski*, *Parafin gospodarz*, *Parafin Sutulik*, *Parafin Sczerbaczyk*, *Parafin Troczuk* 1662, PnM 433, 424, 430, 432, 439, 440, 423; **Parafinik**: *laboriosus Parafinik* 1662, PnM 446, por. wyżej.

Tespeziusz, gr. Θεσπέσιος, łac. Thespesius, Thessias, cerk. Феспесий (Теспе́сий) (Sup. 322; http://www.pravenc.ru/text/187483.html) > **Fes**: *Fes Rybak* 1662, PnM 524.

Taleleusz, gr. Θαλλέλᾶιος, łac.Thaleleus (: θάλλω ‘wypuszczać liście, zielenić się, kwitnąć’ i ελαία ‘drzewo oliwne, oliwka’ MalI 214), cerk. Фалалей, Фаллелей, Фалелей, Талале (Sup. 317) > **Faley**: *FaleyTykanik* 1662, PnM 412; **Falij**: *Falij Muzyka* 1662, PnM 425; → **Falko**: *Kuśnierz Falko z Bielska* 1580, JI 81; *Falko Kwasnikowicz* 1551, IMŁII 242.

Teodor (gr. Θεόδωρος, łac. Theodorus, cerk. Феодор) > **Fieodor**: *Fieodor Kozioł* 1639, OP 109; **Fedor**: *Fedor Bartłomiejczyk*, *Fedor Bohdanka*, *Fedor Bucko*, *Fedor Chilimonik*, *Fedor Iwanow*, *Fedor Iwaskiewicz*, *Fedor Korohod*, *Fedor Orzeszkowicz*, *Fedor Woynach* 1639, OP 143, 111, 142, 116, 114, 135, 125; *Fedor Bondar*, *Fedor Maximik*, *Fedor Ondroszyk*, *Fedor Wasilewicz*, *Fedor Winnik* 1662, PnM 522, 425, 422, 114, 523; **Fedko**: *Fedko Daszkowicz* 1528 JI 196; *Fedko Kopacz* 1551, IMŁII 231; *Fedko Osipowicz*, *Fedko Oleszczuk*, *Fedko Oleszkowicz* 1662, PnM 520, 424, 512; **Fedzko**: *Fedzko Szeraiewicz*, *Fedzko Waskowicz* 1560, PMŁ 179, 160; *Fedzko*, *Macko Buraczyk* 1639, OP 142; **Fiedor**: *Fiedor Wielblanin* 1528, JI 187; *Fiedor Proskur* 1558, IS 48; *Hrehor*, *Michael olim Fiedor de Szumki* 1569, AU 245; *Fiedor Jukow*, *Fiedor Ryncew* 1578, IG 315, 87; *…pana Fiedora Wahanowskiego* 1580, JI 122; *Fiedor Zosimowicz* 1639, OP 108; *Fiedor Bohdanik*,

Fiedor Czeczel, *Fiedor Cizik*, *Fiedor Kinczuk*, *Fiedor Kowal*, *Fiedor Panasik*, *Fiedor Wasilik* 1662, PnM 427, 432, 428, 420, 434, 442; **Fiedko**: *Fiedko Daniłowicz*, *Fiedko*, *Fiedko Holunczyc*, *Fiedko Koka*, *Fiedko Krijwcewicz*, *Fiedko Kuczkowicz*, *Fiedko Niedenczyc*, *Fiedko Woit*, *Fiedko Zimny* 1551, IMŁII 271, 242, 301, 269, 310, 305, 262, 342, 317; *Fiedko Hrynkow*, *Fiedko Najmów*, *Fiedko Prokopiew* 1578, IG 139, 335, 85; *Fiedko Kasztan* 1662, PnM 426; **Fidko**: *Fidko Pietraszewicz* 1567, IMBS 183; **Fiedzko**: *Fiedzko Bura*, *Fiedzko Skorenczyc*, *Fiedzko Wołczko* 1551, IMŁII 269, 293, 294, 326; *Fiedzko Doroszewicz*, *Fiedzko Dumaiewicz*, *Fiedzko Hnojko*, *Fiedzko a Wasko Hredczycze*, *Fiedzko… Anton Iwanowicz*, *Fiedzko Kuchowicz Ławnik*, *Mac a Fiedzko Kurianowicze*, *Fiedzko*, *Zienko Mielechowicz*, *Fiedzko Hadzko Szypniewicze* 1560, PMŁ 153, 142, 165, 169, 140, 156, 170, 148, 150, 178; **Fiedzia**: *Zien a Fiedzia Klimowicze* 1560, PMŁ 133; **Fiedz**: *Fiedz Kosciuniczyc*, *Fiedz Raszkowicz*, *Fiedz Redczijc*, *Fiedz Steckowicz* 1551, IMŁII 297, 296, 281, 231; → F: **Fieda**: *Fieda Ziołczycha* 1662, PnM 428, por. wyżej.

Teonas, gr. Θεωνάς, łac. Theonas (Janow. 263), cerk. Феона, pot. Феон, Фен (Sup. 321): **Fien**: *Fien Czeczutka* 1551, IMŁII 298.

Tomasz (gr. Θομᾶς, łac. Thomas, cerk. Фома) > **Fomik**: *Fomik Hawryło Kościukowicz* 1560, PMŁ 167, por. wyżej.

3. Podsumowanie

W tekstach urzędowych sporządzanych w języku łacińskim zazwyczaj, chociaż nie zawsze, zachowywano łacińską lub zlatynizowaną postać imienia, a zatem gr. β, φ, θ były zapisywane odpowiednio z łac. b, ph, th: gr. β – *Abraham*, *Balthazari*, *Barbara*, *Bartholomeus*, *Cherubin*, *Elizabeth*, *Fabianus*, *Gabriel*, *Jacobus*, *Sebastianus*; gr. φ – *Christopherus*, *Josephus*, *Philip*, *Philon*, *Raphael*, *Seraphini*, *Stephanus*, *Theophil*, *Sophia*; gr. θ – *Dorothea*, *Hiacinthus*, *Mathias*, *Mathaeus Theodorus*, *Theophil*, *Thomas filius Thoma* itd. W pozostałych tekstach urzędowych sporządzanych w języku polskim lub starobiałoruskim występują formy imion przyswojone w polszczyźnie i językach wschodniosłowiańskich. Teksty polskie gromadzą więcej imion przejętych z łaciny lub języków zachodnioeuropejskich i przyswojonych w polszczyźnie, na bazie których rozwinęły się formy od nich pochodne: *Abram z żoną*, *Jabram*, *śl. Ambroży i Jambroży*, *Balta-*

zar, *od Barbary żony*, *śl. Bartłomiej*, *Bartek*, *szl. Bazyli*, *Biel*, *Benedykt*, *szl. Błażej*, *pan Cherubin*, *Elżbieta*, *Fabian*, *Gabriel z żoną*, *szl. Jakub*, *Sebastian*, *Urban* itd. Teksty sporządzane w języku starobiałoruskim w większym stopniu odzwierciedlają obecność imion z fonetyką wschodnią: *Awdziesz*, *Awram*, *Auram*, *Chilimon*, *Chocziey*, *Chroł*, *Hawryło*, *Jakow*, *Jewchim*, *Jowa*, *Ochrem*, *Olichwier*, *Osip*, *Owierko*, *Owsiey*, *Pachnutyj*, *Sawa*, *Sowasczyan*, *Stiepan*, *Supron*, *Warusza*, *Wasiley*, *Wasili*, *Waśko* itp. Nie jest to jednak ogólnie przestrzeganą zasadą, bowiem formy wschodniosłowiańskie imion występują zarówno w tekstach starobiałoruskich, jak i polskich oraz łacińskich, por. łac.: *Chroł Paszczyk de Prochenki*, *Coscziuk olim Waszko*, *Owierko olim Homa*, *Supron olim Hricz*, *Wasia rutena* i in.; pol. tekst: *Appa żona Sawki Marciniucha*, *pana Wasilego Kobylenskiego*, *Truchan brat jego* itp.

Imiona przejęte w okresie wczesnego chrześcijaństwa, tj. z dwóch pierwszych warstw chronologicznych (biblijne i wczesnochrześcijańskie) są wspólne dla obu konfesji. W naszym materiale można wyodrębnić wśród nich kilka grup:

1) Pierwszą grupę tworzą imiona bardzo popularne zarówno wśród katolików jak i prawosławnych z względną równowagą form wschodnich i zachodnich. Do takich można zaliczyć imiona: *Gabriel//Hawryło*; *Maciej* (*Mathias*)*//Matwij*, *Stefan//Ściepan*, *Tomasz//Foma* (*Choma*) itd.
2) Drugą grupę tworzą imiona bardziej popularne w wariancie katolickim, rzadziej występujące w formie wschodniosłowiańskiej, por.: *Abraham//Awraam*, *Abram//Awram*, *Agata//Agafia* (*Agata i Hapa*), *Barbara//Warwara* (*Barbara i Warka*, *Wasia*), *Bartłomiej//Warfołomiej* (*Bartosz*, *Bartek*, *Bartoszko*, *Boltr*, *Bołtruk i Warko*), *Jakub//Jakow*, *Mateusz* (*Matheus*)*//Matfiej* (*Matwiey*), *Sebastian//Sewasian* (*Sobiech*, *Sobek*, *Sopko*) itd.
3) Do trzeciej grupy możemy zaliczyć imiona z przewagą form cerkiewnych i wschodnich: *Hiob//Iow* (*Jowa*, *Jew*), *Saba//Sawwa//Sawa* (*Sawka*), *Bazyli//Wasilij* (*Wasiley*, *Wasil*, *Wasiel*, *Waś*, *Wasiuta*, *Waśko*); *Teodor//Fieodor* (*Chodor*, *Chodorij*, *Chodko*, *Chotko*, *Chwedor*, *Hwiedor*, *Chwedko*, *Chwedzko*, *Chwedz*, *Chwiedor*, *Chwiediey*, *Chwiedka*) itd.
4) Kolejną grupę tworzą imiona i formy od nich pochodne z kalendarza katolickiego oraz wspólne dla obu konfesji, lecz występujące wyłącznie w wersji katolickiej: *Ambroży*, *Błażej*, *Baltazar*, *Benedikt*, *Biel*, *Cherubin*, *Dorota* (*Dorothea*), *Elżbieta*, *Fabian*, *Hiacynt* (*Jacenty*), *Teofil* (*Tophil*), *Tobiasz*, *Urban* itd.

5) Do piątej grupy włączają się imiona pochodzące z kalendarza prawosławnego, niewystępujące w formach łacińskich i spolszczonych: *Abdiasz//Awdij* (*Awdziesz*, *Awdzisz*, *Hawdziesz*, *Owdziesz*, *Owdziey*, *Owdzin*); *Agaton//Agafon* (*Hapon*), *Euzebiusz//Jewsiewij* (*Owsiey*), *Flor//Froł* (*Chroł*, *Chrol*, *Chrocz*, *Chros*), *Focjusz//Fotij* (*Chocziey*, *Choc*, *Choca*, *Choicz*), *Pafnucy//Pafnutij* (*Pachnutyj*, *Pachnik*), *Parteniusz//Parfien*, *Pinnufij* (*Pinow*), *Sofoniasz//Sofinija* (*Sohniej*, *Sowon*, *Sowonko*), *Taleleusz//Fałalej* (*Faley*, *Falij*, *Falko*), *Teonas//Feona* (*Fien*) itd.

Poświadczone są również hybrydy polsko-wschodniosłowiańskie, co wskazuje na wzajemne oddziaływanie i przenikanie kultur: *Ambrożey*, *Bakun*, *Eufrosinia*, *Jakuw*, *Sabba*.

Analiza ujawniła koegzystencję na Podlasiu w XVI–XVII w. katolickiego i prawosławnego systemu imienniczego. Imiona chrześcijańskie z najstarszych dwóch warstw chronologicznych używane były przez katolików i prawosławnych w charakterystycznych dla obu wyznań formach. Zapożyczenia imion trzeciej warstwy chronologicznej były wykorzystywane w zależności od konfesji: imiona katolickich świętych nadawano w formach typowych dla chrześcijaństwa zachodniego, zaś imiona prawosławnych świętych – w formach cerkiewnych lub wschodniosłowiańskich. Formy potoczne i gwarowe w większym stopniu łączą się z imionami wschodnimi. Zaprezentowany tu fragment chrześcijańskiego imiennictwa funkcjonującego na Podlasiu w XVI–XVII w. skłania do refleksji, że w epoce I Rzeczpospolitej liberalizm polityczny pozwalał na swobodny rozwój obu kultur, czego nie doświadczały już te ziemie w takim zakresie w kolejnych stuleciach.

OZNACZENIE ŹRÓDEŁ

Rękopisy

AKJ – *Akta Konsystorza Janowskiego*, Archiwum Diecezjalne w Siedlcach, syg. 148 (od roku 1477 do końca XVII w.).

IA – *Inwentarz włości augustowskiej z 1565 roku*, Archiwum Główne Akt Dawnych w Wardzawie, Archiwum Potockich w Radzynie 213.

IG – *Inwentarz przyjęcia darów starostwa grodzieńskiego z 1578 roku*, AGAD, Archiwum Kameralne I/10.

IMŁI – *Inwentarz starostwa mielnickiego i łosickiego. Regestr popisu z 1545 roku*, AGAD, Archiwum Skarbu Koronnego, dz. LVI, M. 2.

IMŁII – *Inwentarz starostwa mielnickiego i łosickiego z 1551 roku*, AGAD, ASK, dz. LVI.

IT – *Inwentarz starostwa tykocińskiego*, 1571 i 1573 r., AGAD, ASK, dz. LVI, t. 4.

KB – *Księga grodzka Brańska 1640–1641*, APB w Białymstoku.

KD – *Księga ziemska drohicka (sumariusz) 1640–1697*, APB w Białymstoku.

KWB – *Księgi wójtowskie, burmistrzowskie królewskiego miasta Mielnik 1631–1698*, APB w Białymstoku.

LM – *Laudum mielnickie, 1647–1700*, Archiwum Woronieckich z Huszlewa, APB w Lublinie.

MK – *Metryka Koronna 168, 169*, AGAD w Warszawie.

PK – *Rejestr pomiary włócznej miasta Kleszczele z 1560 r.*, APB w Białymstoku.

PMŁ – *Rejestr pomiary włócznej starostwa mielnickiego i łosickiego z 1560 r.*, AGAD, ASK, dz. LVI.

RM – *Rejestr podatku pogłównego powiatu mielnickiego z 1673 r.*, AGAD, ASK, dz. I, nr 70.

RP – *Rejestr poborowy pogłównego z 1663 r.*, AGAD, ASK, dz. I, nr 70, k. 684–686.

RPD – *Regestr dwojga w roku 1676 uchwalonego*, Biblioteka Czartoryskich w Krakowie, Rkps 1099, 775.

S. – *Summaryusz czyli Krodki sposób wynalezienia Metryk od Roku 1665 do 1824 przez X. Z.K.*, Archiwum parafialne w Tykocinie (brak oznaczenia stron w dokumencie).

Druki

AK – *Актовая книга Мельницкого гродскаго суда*, AWAK t. XXXIII, Wilno 1908. Lata 1562–1567 – s. 61; 1567–1571 – s. 69; 1583–1586 – s. 92; 1599–1600 – s. 153–156.

AU – *Spis szlachty ziemi bielskiej i drohickiej składającej przysięgę na wierność Koronie Polskiej w 1569 r.*, [w:] *Akta Unii Polski z Litwą 1385–1791*, wydali S. Kutrzeba i W. Semkowicz, Kraków 1932, s. 236–264.

IB – *Inwentarz miasta Brańska z 1558 r.*, AWAK, t. XIV, Wilno 1887, s. 24–45.

IMBS – *Inwentarz wsi Mieleszki, Bielewicze i Supraśl z 1567 r.*, AWAK, t. XIV, s. 181.

IN – *Inwentarz miasta Narwi z 1560 r.*, AWAK, t. XIV, s. 61–76.
IS – *Inwentarz miasta Suraż z 1558 r.*, AWAK, t. XIV, s. 46–60.
JI – *Popis wojenny ziemian województwa podlaskiego z 1528 r. Powiat Bielski, Drogicki i Mielnicki 1580 r.*, [w:] A. Jabłonowski, *Polska XVI wieku pod względem geografi czno-statystycznym*, t. VI, *Podlasie. Źródła dziejowe*, t. XVII, cz. I, Warszawa 1908.
JIII – *Spis urzędników województwa podlaskiego XV–XVII w.*, [w:] A. Jabłonowski, *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, cz. III, Warszawa 1910, s. 242–256.
O – *Opis starych i nowych granic grodzieńskich, bielskich i goniądzkich, 1536 r.*, [w:] *Археографический сборникъ документовъ относящихся къ истории северо-западной Руси*, t. I, Wilno, s. 18–31.
OP – Исайковский П., Белозоръ Х., *Ординация королевскихъ пущь въ лесничествахъ бывшего Великого Княжества Литовского составленная... въ 1641 году*, Вильно 1871.
PnM – *Перепись населения Мельницкого повета по приходам и вероисповеданиям, 1662 g.*, AWAK, t. XXXIII, s. 497–536.
RBS – *Regestr pomiary miasta Brańska i Suraża z należącymi do nich włościami z 1560–1563 r.*, [w:] *Писцовая книга Гродненской экономии съ прибавлениями*, cz. II, Wilno 1882.
RG – *Regestr pomiary włócznej ekonomii grodzieńskiej dokonanej w latach 1558–1563*, [w:] *Piscovaja kniga Grodnenskoj ekonomii s pribavlenijami*, cz. I, Wilno 1881.
UP – *Urzędnicy podlascy XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. E. Dubas-Urwanowicz, W. Jarmolik, M. Kulecki, J. Urwanowicz, Kórnik 1994.

LITERATURA LEKSYKOGRAFICZNA

BubK – Bubak J., *Księga naszych imion*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1993.
Janow. – Janowowa W. i in., *Słownik imion*, Wrocław–Warszawa–Kraków, 1991.
MalI – Malec M., *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce*, Kraków 1994.
LV – *Latin Vulgate*, https://wordproject.org/bibles/vg; http://vulgate.org [dostęp: 14.02.2018].
Skul. II – Skulina T., *Staroruskie imiennictwo osobowe*, cz. I–II, Wrocław 1973–1974.
SŁP – *Słownik łacińsko-polski*, oprac. K. Kumaniecki, Warszawa 1976.
Sup. – Суперанская А.В., *Словарь русских личных имен*, Москва 1998.

Tron.-Wal. – Tronina A., Walewski P., *Biblijne nazwy osobowe i topograficzne. Słownik etymologiczny*, Częstochowa 2009.

LITERATURA

Agasso D. i in., *Święci na każdy dzień*, Kielce 2006.

Bednarczuk L., *Stosunki etnolingwistyczne na obszarze Wielkiego Księstwa Litewskiego [Zarys problematyki]*, [w:] *Dzieje Lubelszczyzny*, t. VI, Lublin 1992, s. 55–71.

Bercoff G.B., *О программе изучения языков в иезуитской коллегии в Вильнюсе и о языковой ситуации в Великом княжестве Литовском*, [w:] *Języki w Wielkim Księstwie Litewskim i we współczesnych państwach środkowej i wschodniej Europy: analogie i dziedzictwo*, Budapeszt 1998, s. 17–19.

Hauptová Z., *Několik poznámek k přeímání řeckých osobních jmen do staroslověnštiny*, „Onomastické Práce" 1968, nr 2.

NETOGRAFIA

el.wikipedia.org › wiki › Μητροπολ [dostęp: 12.06.2020].

http://www.pravenc.ru/text/187483.html [dostęp: 10.06.2020].

https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/QgrcJHsTgssrgjLNXQNBcgBPQSFLRbqLzJl?projector=1&messagePartId=0.1 (w pracy stosuje się skrót: SGrP: Abramowiczówna Z., *Słownik grecko-polski*, pdf).

www.jhi.pl › psj › Filon_z_Aleksandrii [dostęp: 7.06.2020].

POZOSTAŁE SKRÓTY

Skróty ksiąg biblijnych – wg Biblii Tysiąclecia

akad. – akadyjski
bibl. – biblijny
cerk. – cerkiewny
czas. – czasownik
etym. – etymologia
germ. – germański
gr. – grecki
gw. – gwarowy
hebr. – hebrajski
itp. – i temu podobne

łac.	–	łaciński
nabat.	–	nabatejski
n.etn.	–	nazwa etniczna
pol.	–	polski
por.	–	porównaj
pot.	–	potoczny
ros.	–	rosyjski
scs.	–	staro-cerkiewno-słowiański
sem.	–	semicki
stwniem.	–	staro-wysoko-niemiecki
stczes.	–	staroczeski
strus.	–	staroruski
sum.	–	sumeryjski
św.	–	święty
tj.	–	to jest
w.	–	wiek
wsł.	–	wschodniosłowiański
zach.-sem.	–	zachodniosemicki
zob.	–	zobacz

Zofia Abramowicz
University of Bialystok

SUMMARY

Adaptation of Consonants in the Names of Christian Inhabitants of Podlasie Region in the 16th–17th Centuries

The article deals with the problem of adapting selected consonants: Greek β, φ, θ and their Latin equivalents in Christian names taken by Podlasie region Catholics and Orthodox from various sources. The research showed that the most changes took place during the adaptation of the Greek φ and θ. In Podlasie, the adaptation of these consonants depended on the source of the borrowing of the name, the period of the borrowing and the language in which the name was registered in the sources. In Latin first name was usually written in Latin form or Latinized. In texts written in Polish and Old Belarusian, the names are certified in forms adapted to the Polish or East Slavic languages and dialect.

The analysis showed the free development of both the Catholic and the Orthodox name system. Christian names from the oldest two chronological layers were used by Catholics and Orthodox Christians in forms characteristic for these both confessions. The names of the third chronological layer were used depending on the confession: the names of Catholic saints were given in forms typical of Western Christianity, and the names of Orthodox saints were given in Orthodox or East Slavic forms. The presence of hybrid forms of names indicates that the cultures interacted and penetrated with each other.

Keywords: anthroponymy, name, Christianity, adaptation, phonetics, consonantism.

Słowa kluczowe: antroponimia, imię, chrześcijaństwo, adaptacja, fonetyka, konsonantyzm.